

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TEKNOLOJİ BAĞIMLILIĞI VE SOSYAL KİMLİK OLUŞUMU ÜZERİNE
KÜLTÜREL BİR ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hüseyin KAYA

Sosyoloji Ana Bilim Dalı
Sosyoloji Programı

Nisan, 2021

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TEKNOLOJİ BAĞIMLILIĞI VE SOSYAL KİMLİK OLUŞUMU ÜZERİNE
KÜLTÜREL BİR ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hüseyin KAYA
(Y1812.360005)

Sosyoloji Ana Bilim Dalı
Sosyoloji Programı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Gökçen ÇATLI ÖZEN

Nisan, 2021

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Teknoloji Bağımlılığı Ve Sosyal Kimlik Oluşumu Üzerine Kültürel Bir Araştırma” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça ’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (.../.../20..)

Hüseyin KAYA

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimi ve tez çalışmamda bilgisi, rehberliği ve motivasyonu ile çalışmalarımı yönlendiren, araştırmalarımın her aşamasında yardımını esirgemeyen bütün zorluklara rağmen bilgisini, tecrübesini ve en önemlisi sonsuz iyi niyetini her daim paylaşan değerli tez danışmanım sayın Dr. Öğr. Üyesi Gökçen ÇATLI ÖZEN'e sonsuz teşekkür ederim. Yüksek lisans eğitim sürecinde bana akademik bakış açısı kazandıran saygıdeğer yüksek lisans hocalarım; Prof. Dr. Mahmut ARSLAN, Prof. Dr. İbrahim Hakkı AYDIN, Dr. Öğr. Üyesi Burcu GÜDÜCÜ, Prof. Dr. Hacı DURAN'a teşekkürlerimi bir borç bilirim. Ayrıca tez savunmama katılarak beni onurlandıran; Düzce Üniversitesinden Doç. Dr. Timuçin Buğra EDMAN ve İstanbul Aydın Üniversitesinden Dr. Öğr. Üyesi Alev Duran hocalarıma teşekkürlerimi sunuyorum.

Son olarak, hayatım boyunca beni her anlamda destekleyen ve her zaman yanımda olan canım aileme, Oğlum Ferhat KAYA kızım Sude Zehra KAYA ve eşim Suna KAYA'ya sonsuz sevgi ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Nisan 2021

Hüseyin KAYA

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
ÇİZELGE LİSTESİ.....	vii
ŞEKİL LİSTESİ.....	ix
ÖZET.....	x
ABSTRACT	xi
1. GİRİŞ	1
1.1 Araştırmanın Konusu	3
1.2 Araştırmanın Problemi	4
1.2.1 Araştırmanın alt problemleri	5
1.2.2 Hipotezler.....	5
1.3 Araştırmanın Amacı	6
1.4 Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi	7
1.5 Araştırmanın Sayıltıları ve Araştırmanın Sınırlılıkları.....	7
1.6 Araştırma Süreci ve Gözlemler	8
1.7 Tanımlar	9
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	11
2.1 Sosyal Kimlik Tanımı	11
2.1.1 Sosyal kimliğin sınıflandırılması	15
2.1.2 Sosyal kimliğin ilkeleri	18
2.2 Teknoloji Bağımlılığı Tanımı.....	20
2.2.1 Sosyal Ağ bağımlılığı ve istatistikler	21
2.2.2 Anlık mesajlaşma bağımlılığı	22
2.2.3 Çevrimiçi oyun bağımlılığı	23
2.2.4 Web siteleri bağımlılığı.....	23
2.3 İnternet Bağımlılığı	24
2.3.1 İnternet bağımlılığı.....	24
2.3.2 İnternet bağımlılığının nedenleri.....	26
2.3.3 İnternet bağımlılığı tanı kriterleri.....	27
2.3.3.1 Young'un (1996) internet bağımlılığı tanı kriterleri	29
2.3.3.2 Suler'in (1999) internet bağımlılığı tanı kriterleri:	30
2.3.3.3 Beard ve Wolf'un (2001) internet bağımlılığı tanı kriterleri:	31
2.3.4 İnternet bağımlılığının etkileri	32
2.3.4.1 Fiziksel etkileri.....	33
2.3.4.2 Bilişsel etkileri	34
2.3.4.3 Psiko-Sosyal etkileri	34
2.3.5 İnternet bağımlılığının tedavisi	35
2.3.6 İnternet bağımlılığının nedenlerine yönelik kuramlar	38
2.3.6.1 Young'un dört kategori kuramı.....	38
2.3.6.2 Caplan'ın sosyal beceri eksikliği kuramı	40

2.3.6.3 Davis'in bilişsel davranışçı kuramı.....	40
2.3.6.4 Suler'in internet bağımlılığı kuramı.....	41
2.3.6.5 Grohol'ün sosyalleşme kuramı	42
2.4 Gençlik Tipolojisi: Z Kuşağı.....	42
3. YÖNTEM.....	45
3.1 Araştırmanın Modeli ve Araştırma Tekniği	45
3.1.1 Veri toplama araçları.....	45
3.1.2 Verilerin toplanması, çözümü ve yorumlanması	46
3.2 Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	46
3.3 Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizi.....	47
4. BULGULAR.....	49
4.1 Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	49
4.2 Araştırma Hipotezleri Kapsamındaki Bulgular	53
5. TARTIŞMA VE SONUÇ.....	63
6. SAHA FOTOĞRAFLARI.....	68
KAYNAKLAR	72
EKLER.....	75
ÖZGEÇMİŞ.....	82

ÇİZELGE LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Çizelge 3.1: KMO - Barlett Küresellik Testi.....	47
Çizelge 3.2: Faktör Analizi.....	47
Çizelge 4.1: Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı.....	49
Çizelge 4.2: Katılımcıların Yaşlarına Göre Dağılımı.....	50
Çizelge 4.3: Katılımcıların Anne Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı.....	50
Çizelge 4.4: Katılımcıların Baba Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı.....	50
Çizelge 4.5: Katılımcıların Gelir Durumlarına Göre Dağılımı.....	51
Çizelge 4.6: Katılımcıların Gün İçinde Teknoloji Kullanım Sürelerine Göre Dağılımı.....	51
Çizelge 4.7: Katılımcıların Doğdukları Yerin Özelliklerine Göre Dağılımı.....	52
Çizelge 4.8: Katılımcıların Eğitim Gördükleri Sınıf Düzeylerine Özelliklerine Göre Dağılımı.....	52
Çizelge 4.9: Katılımcıların Teknoloji Bağımlılığı İle Sosyal Kimlik Oluşumunda Teknoloji Bağımlılığını Rolüne İlişkin Görüşlerinin Cinsiyetlerine Göre Farklılık Analizi.....	53
Çizelge 4.10: Katılımcıların Teknoloji Bağımlılığı ile Sosyal Kimlik Oluşumunda Teknoloji Bağımlılığını Rolüne İlişkin Görüşlerinin Yaşlarına Göre Farklılık Analizi.....	53
Çizelge 4.11: Katılımcıların Teknoloji Bağımlılığı ile Sosyal Kimlik Oluşumunda Teknoloji Bağımlılığını Rolüne İlişkin Görüşlerinin Doğdukları Yerin Özelliklerine Göre Farklılık Analizi.....	54
Çizelge 4.12: Katılımcıların Teknoloji Bağımlılığı ile Sosyal Kimlik Oluşumunda Teknoloji Bağımlılığını Rolüne İlişkin Görüşlerinin Eğitim Gördükleri Sınıf Düzeylerine Göre Farklılık Analizi.....	55
Çizelge 4.13: Katılımcıların Teknoloji Bağımlılığı İle Sosyal Kimlik Oluşumunda Teknoloji Bağımlılığını Rolüne İlişkin Görüşlerinin Anne Eğitim Düzeylerine Göre Farklılık Analizi.....	56
Çizelge 4.14: Katılımcıların Teknoloji Bağımlılığı ile Sosyal Kimlik Oluşumunda Teknoloji Bağımlılığını Rolüne İlişkin Görüşlerinin Baba Eğitim Düzeylerine Göre Farklılık Analizi.....	57
Çizelge 4.15: Katılımcıların Teknoloji Bağımlılığı ile Sosyal Kimlik Oluşumunda Teknoloji Bağımlılığı Rolüne İlişkin Görüşlerinin Gelir Düzeylerine Göre Farklılık Analizi.....	57
Çizelge 4.16: Katılımcıların Teknoloji Bağımlılığı ile Sosyal Kimlik Oluşumunda Teknoloji Bağımlılığı Rolüne İlişkin Görüşlerinin Gün İçinde Teknoloji Kullanım Sürelerine Göre Farklılık Analizi.....	58
Çizelge 4.17: Günlük Teknoloji Kullanımı İle İnternette Geçirilen Zamanda Günlük İşlerini Aksatma Durumuna Göre Karşılaştırma.....	59

Çizelge 4.18: Günlük Teknoloji Kullanımı ile Çevrenizdeki Kişiler, İnternete ya da Teknolojiye Ayırdığınız Zamanın Fazlalığından Şikâyet Ediyor mu? Sorusuna Verilen Cevapların Karşılaştırılması	60
Çizelge 4.19: Katılımcıların Yaşamları İle İlgili Kaygılardan, Sorunlardan İnternet Vasıtasıyla Kaçma Durumları İle İnternet ya da Teknolojik Aletler Olmadan Hayatlarını İfade Etme Durumuna Verilen Cevapların Karşılaştırılması.....	60
Çizelge 4.20: Katılımcıların Aile Üyeleriyle Vakit Geçirmek Yerine İnternette Zaman Geçirmeyi Tercih Etme Durumları İle Arkadaşlarıyla Vakit Geçirmek Yerine İnternette Zaman Geçirmeyi Tercih Etme Durumuna Verilen Cevapların Kıyaslanması.....	61
Çizelge 4.21: Sosyal Kimlik Oluşumunda İnternet Bağımlılığının Olumsuz İlişisine Yönelik Korelasyon Analizi	62

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1: Amasya/Merzifon Ziya Paşa Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi.....	68
Şekil 2: Amasya/Merzifon Mithatpaşa Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi.....	69
Şekil 3: Amasya/Merzifon İrfanlı Anadolu Lisesi.....	70
Şekil 4: Amasya/Merzifon Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi.....	71

TEKNOLOJİ BAĞIMLILIĞI VE SOSYAL KİMLİK OLUŞUMU ÜZERİNE KÜLTÜREL BİR ARAŞTIRMA

ÖZET

Öğrencilerin sosyal kimlik ve teknoloji bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelendiği çalışma, Amasya'nın Merzifon ilçesinde çeşitli ortaöğretim kurumlarında eğitim gören Z Kuşağı mensubu 14-19 yaş arasındaki 284 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından uzman görüşleri ve literatüre dayalı bilgiler esas alınarak oluşturulan 5'li likert tipinde anket oluşturulmuştur. Ankette teknoloji bağımlılığı kapsamında öğrencilerin internete olan bağımlılığı ve olumsuz sosyal kimlik oluşumuna dair ifadeler yer almaktadır. Araştırma sonucunda sosyal kimlik oluşumunda internet bağımlılığının olumsuz ilişkisi korelasyon analizi ile incelenmiştir. Analiz neticesinde internet bağımlılığı ile sosyal kimlik arasında olumsuz durumlar arasında pozitif yönlü ve yüksek düzeyli ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç teknoloji bağımlılığının sosyal kimlik oluşumunda olumsuz etkisinin olduğunu göstermekte ve araştırmanın ana hipotezinin kabulü anlamına gelmektedir.

Anahtar Kelimeler: *İnternet Bağımlılığı, Sosyal Kimlik, Teknoloji Bağımlılığı.*

A CULTURAL RESEARCH ON TECHNOLOGY ADDICTION AND SOCIAL IDENTITY BUILDING

ABSTRACT

This study, which examines the relationship between students' social identity and technology addiction, has been carried out with 284 Generation Z students between the ages of 14-19, who study at various secondary education institutions in the Merzifon district of Amasya. As a data collection tool, a 5- point Likert type questionnaire has been created by the researcher based on expert opinions and literature. The questionnaire includes statements about students' addiction to the internet and negative social identity formation within the scope of technology addiction. As a result of the research, the negative relationship of the internet addiction in social identity formation has been examined by correlation analysis. As a result of the analysis, it has been found that there is positive and high-level relationship between the internet addiction and social identity. This result shows that technology addiction has a negative effect on social identity formation and means the acceptance of main hypothesis of the research.

Keywords: *Internet Addiction, Social Identity, Technology Addiction.*

1. GİRİŞ

Toplum ve kültür iç içedir. Toplum, kültürle beslenir; kültür de toplum ile. Buna göre kültür “öğrenilen, paylaşılan, durağan olmayan, bütünleştirici, simgesel/sembolik, örüntülü, ortaklığa ama çatışmaya da dayalı dev bir bütündür (Gezon ve Kottak, 2016: 18). Denilebilir ki kültürel unsur, bir toplumun ortak aidiyetle ve ortak dayanışmayla paylaştığı ve bireylerine dağıttığı değerler silsilesidir. Kültür hem düşünce hem davranış hem de yaşama biçimidir. Kültür hem geçmişle ilintili tarihi bir bağ hem de toplumların geleceğe dair korkularını azaltan bir tasarım modelidir. Dolayısıyla kültürün manevi kadar maddi boyutu da vardır. Bu ikili üzerinden toplumların kültürel işlevsellikle var oldukları ve var olmaya devam edecekleri düşünülür (Macionis, 2012: 162). Yani hem maddi hem de manevi kültürün biricikliği, kültür ve toplum için kaçınılmazdır.

Toplumlar, sadece norm ve değerlerden veya ekonomik unsurlardan meydana gelmez. Teknolojinin ne denli önemli olduğu, özellikle de son yıllardaki toplumsal gelişmelerle daha çok gün yüzüne çıkmıştır. O sebeple “Teknoloji Bağımlılığı ve Sosyal Kimlik Oluşumu Üzerine Kültürel Bir Araştırma” adlı çalışma üzerine kurulu olan yüksek lisans tezi, günümüzdeki iletişimin ve sosyal yapıların özellikle de teknoloji üzerinden ilerlemesi üzerine lüzum görülmüştür. Malum olduğu üzere teknolojinin ilerlemesiyle teknolojik araçların yaşamımızın daha büyük bir parçası haline gelmesi gibi internetin bireylere sunduğu hızlı erişim kolaylıkları artık tüm iletişim ve sosyal yaşantımızı yönlendirmekte. Teknolojik araçlar sayesinde günlük yaşamın gereği olan birçok ihtiyacımızın karşılanması kolaylaşmış, hızlanmış hatta teknolojinin kullanımı zorunlu bir hal almıştır. Bilgiye hızlı ulaşma, uzaktan eğitim, iş başvuruları ve takibi, bankacılık işlemleri, ticaret, internet alışverişi, kamu hizmetleri, haberleşme gibi birçok alanda hayatımızın ihtiyaçlarını karşılama ve sürdürmede teknolojik araçlar ve internet ağı sayesinde kolaylaşmıştır. Sosyal ağlar üzerinden arkadaşlık, gruplar oluşturma, düşüncelerin rahatça ifade

edilmesi, evlilik, siyasi tartışmalar, inanç ve kültürel değerlerin yaşanması ve bunlardan etkilenilmesi bu platformların etkisini gittikçe arttırmaktadır.

Teknolojinin ilerlemesi ve internet ağı kullanımının yaşamın birçok alanına nüfus etmesi beraberinde teknolojiye olan ihtiyacı arttırmış ve bunların sonuçları olarak çeşitli nedenlerden kaynaklı insanları karşı karşıya getirmiştir. Özellikle internetin insan hayatının her alanında olması internet bağımlılığını hızlandırmıştır. Öyle ki bireylerin teknolojiyi kontrolsüz ve ölçsüz kullanımı yaşam alanlarını olumsuz etkilemekte ve çeşitli zararlara yol açmaktadır. Teknolojik bağımlılıklar ve internet bağımlılığı diğer bağımlılıklar gibi kişinin internet ve teknolojik ürüne ulaşamadığında yaşadığı yoksunluk duygusu, ona ulaşma arzu ve çabasını ortaya koyar.

Teknoloji bağımlılığını her yaş ve cinsiyet grubunda görmek mümkün olmakla birlikte erkeklerde daha fazla olduğu tespit edilmiştir (TUİK-2011). Kadınlar, sohbet, alışveriş ve okuma ile zaman geçirirken, erkekler oyun, spor, şiddet ve savaş unsurları içeren oyunları tercih ettikleri görülmektedir. Kısaca teknoloji bağımlılıklarının bu unsurlar üzerinde etkili olduğunu söyleyebiliriz: oyun, sosyal medya, alışveriş, video-içerik tüketim, açık arttırma ve şans oyunları, sosyal ilişkilerin sosyal ağlar üzerinden sürdürme bağımlılıkları vb. Çalışmada teknolojik araçların ve internetin birçok kişi için günlük yaşamın bir parçası, hatta kendisi olma yolunda ilerlediği günümüzde, sosyal kimlik oluşumu ve etkileşimlerinin neler olduğu bireylerin kendini bulma, karar verme ve kişiler arası ilişkilerde etkilerine yanıtlar aranacaktır. Kimlik oluşumunun en sancılı dönemi ergenliktir. Birey kendisine “ben kimim?” sorusunu sıkça sorar. Çocuklukla yetişkinlik arasındaki bu ara süreçte birey hem kendisini tanıma hem de karar verebilme yani hedef belirleyebilme stratejileri geliştirmeye çabalar. Bireyin kimlik oluşumunu etkileyen ortamlardan biri de teknoloji ve internet platformlarıdır. Ayrıca bireyler internet ortamında kendilerini daha rahat hissedebilmekte özellikle ergen grupları beğenilme, kabul görülme, popüler olma gibi ihtiyaçlarını gidermek, takip edilmek uğruna kendilerinin değil, başkalarının beğenilerine yönelebilmekte, kendi beğenilerinden ve değerlerinden vazgeçebilmektedirler. Bu sebeple birçok ergen kim olduklarının farkına varmadan, kendilerini tam olarak tanıyamadan, değerlerini, güçlü ve

zayıf yönlerini göremeden bir sosyal medya popüler hevesiyle oluşturdukları sahte giydirilmiş kimlikle karşımıza çıkmaktadır.

Özellikle gençler gerçek benlik ve değerlerini keşfetmeden kendilerine sunulan sosyal ağların popüler sunulmuş hazır kimliklerine yönelebilmektedir. Sanal ortamlar bireylerin birbirlerine yüz yüze ilişkilerde söylenemeyecek, yapmaya cesaret edemeyeceği birçok şeyi yapma gücü vermektedir. Karşımızda gerçek kişiler olmadığından empati kurma, başkalarının duygu ve düşüncelerini anlamayı çoğunlukla engellemektedir. Teknoloji ve internet aracılığıyla sosyalleşme fırsatı elde eden gençler bir yandan da yalnızlaşma ve bireyselleşme ile baş başa kalabilmektedir.

Bu çalışmada teknoloji bağımlılığının bireylerin sosyal kimlik oluşumlarına etkilerinin neler olduğuna yanıtlar aranacaktır. Bu doğrultudan hareketle tezin birinci bölümünde araştırma ile ilgili amaç, önem ve kapsama yer verilmiştir. İkinci bölümde teknoloji bağımlılığıyla ilgili literatür taraması yapılarak, teknoloji bağımlılığının iletişim, sosyalleşme ve kimlik oluşumu üzerindeki etkilerinin teorik planı hazırlanmıştır. Üçüncü bölümde, saha çalışmasının oluşum süreciyle ilgili anket çalışması detaylar ve istatistik analizlere yer verilmiştir. Son bölümlerde ise bulguların değerlendirilmesi sonuç ve önem yer almaktadır.

1.1 Araştırmanın Konusu

Araştırmanın konusu teknoloji bağımlılığının sosyal kimlik oluşumuna etkisinin incelenmesi ve olası etkilerinin saptanarak sosyolojik bir yaklaşımla yorumlanmasıdır. Bununla beraber teknoloji bağımlılığının, geleneksel sosyal ilişkileri topyekûn değişime yönlendirmesiyle, yeni kültürel uyum süreciyle birlikte kişiler arası ilişkilerinin ve günlük yaşamın nasıl etkilendiğinin ele alınması araştırmanın bir diğer temel odağıdır.

Araştırma evreni Amasya, örnekleme ise Merzifon ilçesinde ikamet eden ve bir öğretim kurumunda okuyan Z kuşağı mensubu öğrenciler olarak daraltılmıştır. Buna göre çalışmada 284 ortaöğretim öğrencisine anket tekniği uygulanmış ve elde edilen bulgular SPSS ve sosyolojik yorumlama tekniği ile ele alınmıştır.

1.2 Araştırmanın Problemi

Günümüzde teknolojik araçlar ve internet, yaşantımızın bir parçası haline gelmiştir. Birçok yaşam gereksinimleri teknolojiye bağlı olarak giderilmektedir. Her türlü yüz yüze olmayan kurumsal başvuru, bilgisayar, tablet veya telefon aracılığıyla internet ağı üzerinden gerçekleştirilebilmektedir. Bu da insanların daha çok teknolojiye yönelmelerini sağlamakla birlikte, bireylerin teknoloji ile etkileşimlerini, bağımlılığa doğru sürüklemektedir. Bu durum “Teknoloji bizi kısıtlıyor mu ve yönetmeye başlıyor mu?” sorusunu akla getirmektedir. İnsanlar günlük yaşamı kolaylaştırmak adına her ne kadar teknolojiyi kullanıyor olsa da şüpheli bir yaklaşımla esasen teknolojinin onları kullanıp kullanmadığı aklı kurcalamaktadır. Buradan hareketle yaşamı kolaylaştıran teknolojinin aslında yaşamımızı yönlendiren bir yapıya dönüşme ihtimali de odaklanılması gereken bir unsur olmaktadır. Teknoloji bağımlılığı ve yaşam içerisindeki varlığı bireylerin davranışlarını, kişiler arası ilişkileri etkilemekte ve toplumsal normları oluşturan örf, adet, gelenek, görenek ve değerlerinde yabancılaşmaya yol açarak, toplumsal hayatı etkileyebilmektedir. Bu durum teknolojinin yaşamımızı değiştirme gücünün incelenmesini ortaya çıkarmaya yönelmektedir.

Yapılan çalışmalara göre teknoloji kullanımı ve bağımlılığı en fazla gençler arasında yoğunluk kazanmaktadır. Dolayısıyla çalışmanın odağı sosyal kimlik arayışındaki bu grubun, teknoloji bağımlılığından nasıl etkilendiğini sosyolojik açıdan araştırmak ihtiyacını doğurmuştur. Sosyal kimlik bireylerin içinde bulunduğu toplum tarafından mı yoksa teknolojinin bireylere vermek istediği yönde mi ilerliyor? Bireylerin karar verirken ben ne istiyorum, kim olmak istiyorum yönelimi kendi kararlarına mı bağladır? Bu ve buna benzer suallerin çalışmada ele alınması ve yorumlanması amaçlanmıştır.

Çalışmanın ana odağı gereği, bireylerin sosyal kimlik gelişiminde iletişimin önemi üzerinde durulsa da toplumsal kurumlardan aile, eğitim, dil, din, siyaset, ekonomi, ideoloji ve gelenek göreneklerin de etkili olduğu aşıkardır. Ne var ki araştırmanın konusu gereği, iletişim etrafında bir sınırlamaya gidilerek, diğer toplumsal kurumların etki gücüne derinlemesine değinilmemektedir. Çalışmada özellikle teknoloji bağımlılığının, sosyal kimlik oluşumu süreci üzerindeki

etkilerinin incelenmesine ve bu problemlere cevap bulunmasına yönelik sorular etrafında durulmuştur:

Teknoloji bağımlılığı yeni sosyal kimlikler doğurmaya başladı mı?

Bireyler teknolojik iletişim araçları üzerinden sergiledikleri iletişim dili ve davranışlarında özgür davranmakta mıdır?

Teknoloji hayatımızı kolaylaştırıyor mu? Evet ise bu kolaylık insanlarda yeni bir kültürel olgu

Sosyal kimlik, teknoloji bağımlılığı gölgesinde mi oluşmaktadır?

1.2.1 Araştırmanın alt problemleri

Araştırmanın alt problemleri yapılan çalışmanın amacı ve cevap aranan ana sorunsalıdır. Bu açıdan çalışmada öncelikle teknoloji bağımlılığı ve buna etki eden faktörlerin neler olduğu incelenmiş ve bunların bireylerin sosyal kimlik oluşturmadaki etki oranları tartışılmıştır. Teknoloji bağımlılığının tek tip kimlik oluşumuna yönelik olan etkileri tartışılmıştır. Özellikle gençlerin teknoloji bağımlılığı ve sosyal kimlik arayışları arasındaki ilişki incelenmiştir.

1.2.2 Hipotezler

Bu araştırmada anket üzerinden hazırlanan sorular bağlamında, yedi hipotez oluşturulmuştur. Literatür çalışmasından elde edilen birincil ve ikincil okumalardan elde edilen genel eğilime göre teknoloji dijital bir bağımlılık aracıdır ve bu durum bireylerin özellikle de gençlerde sosyal kimlik oluşturma süreçlerini olumsuz etkilemektedir. Anket doğrultusunda oluşturulan yedi hipotez üzerinden, bu yaklaşıma çeşitli cevaplar verilmiştir. Sosyolojik yaklaşım gereği, sahada elde edilen gözlemlere de bulgular kısmında yer verilerek nitel bir üslup elde edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlam çerçevesinde oluşturulan hipotezler¹ aşağıdaki gibidir:

H₁: Teknoloji bağımlılığı, sosyal kimlik oluşumunda olumsuz etki yaratmaktadır.

H₂: Teknoloji bağımlılığı ve olumsuz sosyal kimlik oluşumu cinsiyete göre farklılaşmaktadır.

¹ Hipotez kelimesi çalışmada yer yer H kısaltmasıyla ele alınmaktadır.

H₃: Teknoloji bağımlılığı ve olumsuz sosyal kimlik oluşumu yaşa göre farklılaşmaktadır.

H₄: Teknoloji bağımlılığı ve olumsuz sosyal kimlik oluşumu gelir durumuna göre farklılaşmaktadır.

H₅: Teknoloji bağımlılığı ve olumsuz sosyal kimlik oluşumu anne eğitim sürelerine göre farklılaşmaktadır.

H₆: Teknoloji bağımlılığı ve olumsuz sosyal kimlik oluşumu baba eğitim sürelerine göre farklılaşmaktadır.

H₇: Teknoloji bağımlılığı ve olumsuz sosyal kimlik oluşumu gün içinde teknoloji kullanım sürelerine göre farklılaşmaktadır.

1.3 Araştırmanın Amacı

Günümüzde teknoloji hızlı ilerlemekte ve hayatımıza çok sayıda yenilikler getirmektedir. Bu yenilikler, hayat döngüsünde hızlanma ve teknolojik gelişim açısından ilerlemeyi sağlamaları bakımından olumlu etkiler taşımaktadır. Bunların yanında, teknolojinin zaman mefhumu açısından ölçsüz ve sosyal ilişkileri etkileme bakımından bilinçsiz kullanımından kaynaklanan ciddi zararları da ortaya çıkmaya başlamıştır. Bunlardan biri de yüz yüze sosyal ilişkilerin örselenmesine sebep teşkil eden ve yerine teknolojik gereçler aracılığıyla ilişkilerin sürdürüldüğü, teknolojik bağımlılığın olumsuz etkileridir. Birçok bağımlılıkta olduğu gibi teknoloji bağımlılığı da kişinin hem bireysel hem de toplumsal davranışları üzerindeki sağlıklı işleyişi sekteye uğratabilmektedir.

Bu çalışmada bireyde adeta bir alışkanlık hatta bağımlılık yaratan teknolojik cihaz ve ürünlere ulaşamadığında yaşadığı “yoksunluğun” sosyal kimlik oluşumu üzerindeki etkisi çeşitli yönleriyle araştırılmaya gayret edilmiştir. Teknoloji bağımlılığı olan bireylerin toplumdaki sosyal kimliklerinin nasıl oluştuğu ve bu oluşumun çeşitliliği incelenerek buna neden olan etmenlerin saptanması da amaçlar arasında yer almaktadır. Yapılan araştırmalar genellikle teknolojinin gelişimi ve yaşama katkıları üzerinde olmaktadır. Bu çalışmalardan ancak bir kısmının teknolojinin sosyal kimlik oluşum etkilerine odaklı

olmasından dolayı özellikle bu konuya odaklanmanın akademiye de katkı sağlayabileceği kanısı uyandırmıştır.

Literatürdeki bu eksikliğin giderilmesi gayreti ile sosyal kimlik oluşumu ve bu bağlamda şekillenen teknoloji bağımlısı bireylerin toplum içindeki sosyal kimliklerini kazanma ya da şekillendirme süreci araştırmanın amaçlarındandır.

1.4 Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi

Araştırmanın gerekçesi ve önemi birkaç açıdan ele alınabilir. Teknolojinin yaşamımızın bir parçası haline geldiğini ve birçok faydasının olduğunu yadsınamaz. Ancak bireylerin alışlagelmiş geleneksel yüz yüze iletişim davranışlarını kısıtladığı ve onları birer meta haline getirdiğinden, yeni bakış açılarının ele alınması gerektiğine inanılmaktadır. Zira teknolojiyle birlikte yeni iletişim algıları, bireyleri belirli kalıp ve anlayışlara yönlterek sosyal kimlik oluşumunu olumlu olduğu kadar olumsuz etkilemeye başladığı ve bunun artarak devam edeceği ihtimali bulunmaktadır. Bu sebeple teknoloji bağımlılığının sosyal kimlik oluşumu üzerindeki etkilerini çok yönlü inceleme ihtiyacına değinilmiştir.

Teknoloji bağımlılığının toplum içindeki bireylerin sosyal kimlik oluşturmalarına etkilerini araştırmak ve açıklığa kavuşturmak bireylerin kimlik oluşturma sürecine katkıda bulunacağı sayılısından yola çıkılarak araştırmanın önemli olduğu düşünülmüştür.

Yaşamımızın bir parçası olmuş ve devam edeceğine kanaat getirdiğimiz teknolojinin bireylerin hayatını kolaylaştırdığı, fayda sağladığı kadar kontrolsüz kullanımının bireylerin sosyal kimlik oluşumu üzerindeki etkilerini gün ışığına çıkarmak sosyal hayatımızı etkileyen ve sosyal kimlik oluşumuna etki eden teknoloji faktörünü çok yönlü incelemek günümüz bireylerini anlamayı kolaylaştıracağı araştırmanın gerekliliği ve önemini ortaya koymaktadır.

1.5 Araştırmanın Sayılıları ve Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışmanın örnekleme belirli bölgede farklı yaş grupları oluşturmaktadır. Araştırma verilerinden elde edilen bilgilerle ilgili grupları sınırlamakla birlikte genel bir örneklem seçimi için bölgenin küçük bir kısmını kapsadığı dikkate

alınmalıdır. Ayrıca çalışmada kullanılan anket soruları, etik kurul onayı ve gerekli izinler tezin sonundaki ek kısmında verilmiştir.

Araştırmada karşılaşılan sorunlar: Pandemi sürecinden geçtiğimiz için, yazışmalarda sıkıntı yaşandı. Çalışmaların yapılması için gereken izinler hastalığın bulaşma ihtimalleri sebebiyle gecikti. Hastalık sürecinde birçok yetkilinin hastalandığından dolayı işlerin aksama durumu ortaya çıktı. Sahada az öğrenci mevcuttu. Aileler, hastalığın bulaşabileceği endişesiyle çocuklarının okula devamını şimdilik istemiyorlardı. Kütüphane ve kaynaklara ulaşmak zor olsa da çalışmalarımı değerli hocam, Dr. Öğretim Üyesi Gökçen ÇATLI ÖZEN ile iş birliği ve katkıları ile tamamladım.

Araştırmanın Bütçesi: Çalışmamda gerekli olan kaynakların birçoğunu internette inceledim. Literatür taraması yaparken aldığım kaynaklar ve uyguladığım anket için yaklaşık olarak beş yüz Türk lirası harcama yaptım. Tüm bu harcamalar, tarafımda karşılandı ve herhangi bir kurumdan veya bireyden destek alınmadı.

1.6 Araştırma Süreci ve Gözlemler

Tez çalışması bir akademik yıl sürecinde oluşturuldu. Dünyayı etkileyen Covid-19 pandemisi hayatın bütün alanlarını etkilediği gibi tez çalışmasında seyahat kısıtlaması, üniversite ile iletişim, kaynaklara ulaşma ve en önemlisi saha çalışmasında veri toplama ve iletişimde sıkıntılar oluşturmasına karşılık çalışmalarım düzenli olarak sürmüştür. Sürecin çalışma takvimi aşağıdaki gibidir:

- 15 Mart 2020 ile 1 Ekim 2020 tarihleri arasında literatür tarama ve yazım süreci yapılmıştır.
- 5 Ekim 2020 ile 8 Kasım 2020 tarihleri arasında saha çalışması uygulanmıştır.
- 12 Kasım 2020 ile 5 Aralık 2020 tarihleri arasında elde edilen bulgu ve öneriler düzenlenmiştir.
- 6 Aralık 2020 ile 15 Şubat 2021 tarihleri arasında son derlemeler ve okumalar yapılmıştır.

1.7 Tanımlar

Araştırmada tanımlar ve ek anahtar kavramların anlaşılması önem arz etmektedir. Tanımların açık-seçik ortaya konması cevap aranan sorunsalı aydınlayacağı düşünülmektedir. Hayatımızın birçok alanına nüfuz etmiş olan teknolojinin sosyal hayatı etkileyen kavramlarını açıklamak problem durumunun anlaşılabilirliğini olumlu etkileyeceği varsayılmaktadır. Aşağıdaki kavramlar ve açıklamaları TDK'nın (Türk Dil Kurumu) internet sitesinden alınmıştır. İlgili kavramların açıklaması toplum bilimsel açıdan ele alınmıştır.

Kimlik: Toplumsal bir varlık olarak insanın nasıl bir kimse olduğunu gösteren belirti, nitelik ve özelliklerin bütünü. Sosyolojik kimlik, toplumsal cinsiyet ve sınıf belirlemelerinde kullanılan bir kavram olup, bireyin sosyal durumunu ifade eder. Felsefede ise kimlik, öznenin varoluşunun ontik, epistemik, etik ve estetik gibi belirlemeleri sonucu oluşmuş olan gerçekliklerdir (Aşkın, 2010: 214).

Bağımlılık: Bağımlı olma durumu, tabiiyet.

Teknoloji: Bir sanayi dalı ile ilgili yapım yöntemlerini, kullanılan araç, gereç ve aletleri, bunların kullanım biçimlerini kapsayan uygulama bilgisi, uygulamaya bilimi.

Z Kuşağı: 2000 yılı ve sonrasında doğan kuşak Z kuşağı olarak adlandırılmaktadır. Bu kuşağın teknoloji ile doğduğu ve bu sayede bilgiye daha hızlı ulaştığı söylenebilir. Z kuşağının okula erken başlaması ve eğitimden erkenden faydalanması, zihinsel gelişimlerinin de en üst düzeyde kullanabildikleri aynı zamanda zihinsel gelişim hızları fazladır. Z kuşağı diğer X ve Y kuşaklarına göre daha bireysel düşünen ve bireysel davranan bir anlayışa sahip olduğu söylenebilir. Z kuşağı dijital çağın çocuklarıdır bu yaş grubu en çok olarak sosyal medyadan etkilenmektedirler. Teknolojinin içine doğan Z kuşağı çocukları aynı anda birden fazla işi yapabilmeye özellikleri de gösterebilmektedirler. Z kuşağı, teknolojik ürünleri ve interneti hayatın bir parçası haline getirmiştir. (Senbir 2004: 27-28; Williams, 2010: 12). Denilebilir ki günümüz koşullarında yapılacak sosyal araştırmalarında Z kuşağının temel karakteristik özelliklerini bilmek; araştırmanın isabetli sonuçlara ulaşmasını destekleyecektir.

Kültür: Kültür ya da uygarlık insanın bir toplum üyesi olarak edindiği bilgi, inançlar, sanatlar, ahlak, yasalar, adetler ve diğer yeti ve alışkanlıkları içeren karmaşık bir bütündür (Güvenç, 1979: 102).

Kültürlenme: Belli bir toplumun alt-kültürlerinden, ya da farklı toplumlardan gelen birey ve grupların, buluşması ve bir etkileşim süreci sonunda, asıl kültür ve alt kültürlerde bulunmayan yeni formun ortaya çıkmasıdır (Güvenç, 1979: 131).

Kültürleşme: Farklı kültürler arasındaki ilişkiler neticesinde ortaya çıkan kültürel alışverişe “kültürleşme” denir. Kültürel yayılma süreciyle gelen maddi ve manevi öğelerle, başka kültürden birey ve grupların, belli bir kültüre girmesi sonucu ortaya çıkan karşılıklı kültür alışverişinin ortaya çıkardığı birleşimdir (Güvenç, 1979: 131).

Küreselleşme: Küreselleşme, “zaman ve mekân açısından birbirinden uzakta gelişen, olayların yerel oluşumları etkileyebilmesi ve bu yolla küresel ölçekte sosyal ilişkilerin yoğunlaşması” olarak tanımlanabilir. Giddens’a göre küreselleşmeyi kapitalizm, ulus devlet, uluslararası iş bölümü, küresel askeri sistem gibi dört temel faktör oluşturmaktadır (Şenkal, 2011: 102)

Sosyal Evrim: Sosyoloji gelişmiş ve gelişmemiş toplumlar arasındaki karşılaştırmayı evrimci yaklaşıma göre yapar. A. Comte doğa bilimlerindeki statik ve dinamik kavramlarını sosyolojik yapıya uygulayıp, toplumu toplumsal statik ve toplumsal dinamik olmak üzere gruplara ayırmıştır. Burada toplumsal düzenin incelenmesinin toplumsal statik, değişimin ise toplumsal dinamik olduğunu belirtmiştir. A. Comte sosyal değişimi evrimci ve ilerlemeyi anlayış ile ele alır. A. Comte’a göre, toplumsal değişim daha önce belirlenmiş bir yönde belirli aşamalardan geçerek ilerler. Her aşama sonraki aşamayı gerekli kılan önkoşulları sağlar ve değişimi tetikler. Her aşama önceki aşamadan farklı olarak karşımıza çıkar (Sili Kalem, 2019: 85). Öyle ki; toplumsal yapı dinamik bir özelliğe sahiptir ve içinde bulunulan dönemde ortaya çıkan araç, icat ve fikir akımlarından etkilendiği gibi insanların sosyal ilişkilerini de etkiler. Bu görüşten hareketle denilebilir ki Z kuşağı da teknoloji ile doğan ve büyüyen olarak teknolojiden etkilenmiş ve olumlu olduğu kadar olumsuz yönlerinden de etkilenmesinin mümkün olabileceğini düşündürmektedir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1 Sosyal Kimlik Tanımı

Sosyal psikolojinin bir teorisi olarak sosyal kimlik teorisi (SIT), ilk olarak Tajfel (1978) tarafından savunulmuştur ve daha sonra Tajfel ve Turner (1979), tarafından gruplar arası davranışları anlamak, sosyal grubu bireysel olarak değil kolektif olarak kavramlaştırmak ve gruplar arasındaki çatışmaların nedenlerini anlamak amacıyla geliştirilmiştir (Tajfel ve Turner, 1979: 33). Sosyal kimlik teorisine göre kişi kendisini grup üyelikleri açısından tanımlamaktadır. Bu tanımlama, bir gruba olan aidiyet algısıdır ve başarıların ve başarısızlıkların doğrudan veya dolaylı deneyimini içermektedir. Aynı zamanda sosyal kimlik teorisi, başlangıcından bu yana, insanların ne zaman ve neden düşünebildiğini, hissettiğini, insanların kendilerini daha geniş bir sosyal yapıya nasıl bağladıklarını tahmin etmeye yardımcı olan temel bilişsel süreçleri ve sosyal koşulları içermektedir (Jones, 2000: 286). Öyle ki, bireyler sosyal kimlikleri ile var olmaya ve bu şekilde sosyal hayatla ilişkilerini sürdürmeye çalıştıkları söylenebilir.

Sosyal kimlik ilk olarak, benzerliklerimizin ve başkalarıyla olan farklılıklarımızın bir fonksiyonu olarak kim olduğumuzu tanımlayan ilişkisel bir terimdir. İkincisi, sosyal kimlik başkalarıyla paylaşılır ve paylaşılan sosyal eyleme bir temel sağlar. Üçüncüsü, herhangi bir sosyal kimlikle ilişkili anlamlar, kolektif tarihimizin ve günümüzün ürünleridir. Dolayısıyla sosyal kimlik, bizi sosyal dünyaya bağlayan bir kavramdır. Birey ve toplum arasındaki dengeyi sağladığı söylenebilir. Sosyal psikolojideki sosyal kimlik perspektifi, sosyal grup ve grup üyeliğinin bilişsel ve öz-kavramsal tanımına dayanan büyük ölçekli sosyal kategoriler arası ilişkilerin bir analizi olarak görülür. Sosyal kimlik yaklaşımı, bireylerin düşüncelerini, inançlarını ve eylemlerini anlamak için, kendilerini başkalarına göre nasıl kategorize ettiklerini anlamamız gerektiği varsayımıyla başlar. Dolayısıyla sosyal kimlik, paylaşılan sosyal

kategorik benliğe ("bize" karşı "onlar", grup dışı karşı grup, kadınlar, erkekler, beyazlar, siyahlar, vb.) atıfta bulunmaktadır. Bununla birlikte sosyal kimlik, sosyal sistemin farklılaşmasıyla şekillenmekte, ancak farklılaşma temeli olarak işlevler veya roller yerine kategorik ayrımlara odaklanmaktadır. Bu çerçevede sosyal kimlikler, ortak grup üyeliğini paylaşan başkalarıyla özdeşleşme veya özümleme sürecini temsil etmektedir (Brewer, 2001: 117). Denilebilir ki; sosyal kimlik bireylerin kendilerini bir gruba ait hissetmeleri ve böyle roller üslenmelerine etki etmektedir.

Bir grupla tanımlamanın, bir kişinin sosyal davranışını önemli ölçüde etkileyebileceği genellikle kabul edilmektedir. Örneğin, bir birey belirli bir siyasi parti ile ne kadar özdeşleşirse, oy vererek, finansman sağlayarak ve mitinglere katılarak partiye destek ve bağlılık gösterme olasılığı artmaktadır. Sosyal kimlik teorisi orijinal olarak iki tür benlik ve kimlik arasında ayırım yapmıştır. Burada benlik, bireyi tanımlayan bir sosyal kategorinin (sosyal kimlik) diğer üyeler ile paylaşılan nitelikler açısından tanımlanması ve değerlendirilmesi olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle sosyal kimlik, bir bireyin grup üyeliğine kişisel kimlik ise grup üyeliğinden bağımsız kişinin özelliklerine odaklanmaktadır (Packer, 2008: 67). Bir sosyal grup, aynı sosyal kimliğe sahip iki kişiden oluşan bir koleksiyondur ve kişilerin sosyal kimliği, sahip oldukları kişisel kimlikleri ve belirli dış gruplardan nasıl farklılaştıklarıyla belirlenmektedir. Grup üyeliği, kolektif bir kendilik kurgusunun, "biz", "bize" ve "onlar" ölçeğinde değerlendirilmesi olarak kabul edilebilir. Diğer taraftan sosyal kimlik, kişisel kimlikten oldukça farklıdır. Kişisel kimlik, diğer insanlarla paylaşılmayan kendine özgü kişilik özellikleri ("ben") ve tamamen ikili ilişki ("biz" ve "siz") içindeki diğer kişiye bağlı olan yakın kişisel ilişkiler açısından bir benlik kurgusudur. Örneğin birey, grup içindeki diğer kişilerden farklı olarak kendisini bireysel bir kişi olarak kategorize edebilir veya kendisini dış gruptan farklı bir ana grup olarak kabul edebilir (Hogg, 2003: 503).

Sosyal kimlik teorisi, benliğin bir teorisidir. Grup üyeliği; grup süreçleri ve gruplar arası davranış ile ilişkili olan kolektif benlik (sosyal kimlik) ile kişinin yakın kişisel ilişkileri ve özverili özellikleriyle ilişkili bireysel benlik (kişisel kimlik) arasındaki ayrımı konu almaktadır. Ayrıca, sosyal kimlik teorisi, birçok sosyal bağlamda insanların grup üyelikleri açısından benlik algılarını

tanımladıklarını varsaymaktadır. Bu, bir kişinin psikolojisinin, genellikle kendini tanımlayan grupların durumuna bağlı olduğu anlamına gelir. Eğer bu gruplar istikrar, anlam, amaç ve yön sahibi bir kimlik sağlıyorsa, bireyin ruh sağlığının olumlu etkileneceği varsayımında bulunulabilir (Haslam vd. 2009: 5). Sosyal kimlik teorisi, “kişisel benlik ’ten öte, farklı şekillerde çalışan daha karmaşık ve esnek bir benliğin var olduğunu varsayar. Sosyal kimliğin temel anlayışlarından biri, birçok önemli sosyal bağlamda, insanların kendilik algısının (“olduklarını düşündükleri”) grup üyelikleriyle tanımlanmasıdır. Bu, tamamen kişisel olmaktan (ör., benliği “ben” olarak görmekten) çok, insanların kimlik duygusunun da sosyal olabileceği anlamına gelir. Böylece benlik, “biz” duygusuyla tanımlanır (Brewer ve Gardner, 1996: 83). Bu da gösteriyor ki; bireyler içinde yaşadığı sosyal grup ve kültürden etkilenmekte ve bir aidiyet duygusu geliştirmektedir. Bu durumun doğal sonucu olarak sosyal yapı ile daha da bütünleşmektedir.

Grup üyeleri aynı zamanda kendilerini sosyal kimlik açısından tanımlayacaklarından diğer grup üyelerini kendileri gibi görmeye başlamaktadır. Ayrıca, sosyal kimlik göze çarpan bir şekilde belirgin olduğunda, kişinin yaşamının diğer yönlerini (sosyal yükümlülükler ve aile) gölgede bırakmaktadır (Harris, 2016: 77). Bu nedenle sosyal kimlik, bireyin sosyal gruplara üyeliği ile o kadar sıkı sıkıya ilişkilidir ki, “ben” in “biz” den ayırt edilebilmesinde büyük güçlüklerle karşı karşıya kalınabilmektedir. Bu durum, ben ve diğerleri arasındaki ilişkinin yeniden formüle edilmesini gerektirmektedir. Sosyal kimlikler insanların algılarına, duygularına ve davranışlarına güçlü etkiler göstermektedir. Grup üyeliği aracılığıyla elde edilen sosyal kimlik duygusu, bireylerin psikolojik olarak hayatlarındaki güçlüklerle mücadele etmesine, değişime, meydan okumaya ve sıkıntıya karşı dayanıklılık ve başa çıkmaya yardımcı olmaktadır (Jetten vd. 2014: 115). Denilebilir ki; sosyal kimlik bazı durumlarda kişisel kimliğin önüne geçmekte ve daha fazla ön plana çıkmaktadır. Böylece bireyler toplumsal yapıya daha fazla katılmakta ve sosyal kimlik anlayışını bu açıdan oluşturmaya yönelmektedir. Sosyal kimlik teorisi, olumlu sosyal kimliğin, insanların kendi kendini değerlendirme, geliştirme veya sürdürme anlamında motive edici olduğunu vurgulamaktadır. Olumlu bir sosyal kimlik arzusu, iç grup ve dış grup arasında olumlu karşılaştırmalar yapılarak elde

edilir. Kişinin kendi grubu ile başka bir grup arasında ayrım yaparken, kişi kendi grubunu diğer gruplardan daha olumlu olarak değerlendireceğinden kişinin olumlu bir sosyal kimlik kazanacağı düşünülmektedir. Olumlu gelişen sosyal kimliğin korunması için yeterli koşullar grup tarafından sağlanamazsa, kişi grup üyeliğini psikolojik olarak bırakacaktır. Aynı zamanda, grup içinde daha düşük statüye sahip grup üyeleri, daha yüksek statüye sahip grup üyelerine göre daha az sosyal kimliklerine bağlı kalmaktadırlar. Bu nedenle, daha düşük statüye sahip grup üyeleri, olumlu bir sosyal kimlik elde edemeyeceklerini algıladıklarında grup üyeliğinden vazgeçeceklerdir. Ayrıca gruplarda, sosyal kimliğin varlığının tehdit edildiğini hissedersen, sosyal kimliklerini korumaya ve teşvik etmeye çalışmaktadır. Gruplar aynı zamanda, üyelerine olumlu bir sosyal kimlik sağlamak amacıyla diğer gruplardan farklılaşmak için rekabet etmektedir. Rekabetin niteliği, kullanılan stratejilere ve gruplar arası ilişkilerin doğası hakkındaki insanların inanışlarına bağlıdır (Haslam vd. 2009: 6). Ayrıca gruplar arası rekabet bireylerin diğer gruplardan uzaklaşmasına ve bazı önyargılar geliştirmesine de yol açabilmektedir.

İnsanların birçoğu farklı grubun üyesi olsa da bu grupların sadece bir kısmı kendimizi nasıl tanımladığımız açısından anlamlı olmaktadır. Örneğin, kadını, Müslümanım, maraton koşucusuyum veya demokratım dediğimizde bu durum bazı belirli gruplara ait olduğumuz anlamına gelmektedir. Milliyet veya spor takımı taraftarlığı gibi bir sosyal gruba ait olmada, üyelerin kim olduğu ve bir grup üyesinin gruba neden katıldığını açıklayan normlar ve reçete tanımlaması, sosyal kimlik teorisinin dayanağını oluşturmaktadır. Kim olduğumuza dair algımız, sadece belirli gruplara (Ör., bir Katolik, bir akademisyen, bir Avustralyalı) ait olduğumuzu değil, aynı zamanda diğer grupların (Ör., Protestanlar, yöneticiler, İngilizler) üyelerinden de farklı olduğumuzu göstermektedir. Öyle ki; bireyler varlıklarını bir gruba bağlı olarak açıklamaya yönelebilirler. Sosyal kimlik oluşumunda bireylerin varlığı ilgili sosyal grubun varlığı ile eş kabul eder duruma gelebilirler.

Çalışmaya binen sosyal kimliğin tanımlanmasında, 1996-2016 yıllarında doğan Z Kuşağının evrensel ortak özelliklerine kısa bir açıklamak yapmak gerekirse; bu kuşak teknoloji içinde doğmuş ve yüz yüze empati geleneğinden yoksun, daha çok birey odaklı ve hızlı çözüm isteyen bir özelliktedir. Z Kuşağının kısa

tanımı ardından gençliğin ne olageldiğine odaklanacak olursak gençliğin sosyolojik açıdan tanımının dönemden döneme, kültürden kültüre ve kurumdan kuruma farklılık gösterdiği anlaşılır. UNESCO'ya göre 15 ile 25 yaş aralığı (Danışoğlu, 1992: 4), Millî Eğitim Bakanlığı'na göre 12 ile 24 yaş aralığı gençliğin yaş sınırlarıdır. Bu yaş aralığındakiler, çocuklukla genç yetişkinlik arasında olan ve biyopsikolojik nedenlerle çocukluğun sonu bitişine karşın toplumsal sorumluluğunun artışı olarak tanımlanabilir. Esasında gençliğin hem diğer kuşaklarla hem de kendi içerisinde farklı bakış açıları üzerinden sınıflandırılması, modern dönemin bir geleneğidir ve gençlik kavramı ilk kez 19. yüzyılda kullanılmaya başlandı (Sekam, 2013: 9-10). Anlaşıldığı üzere gençlik modern öncesi dönemlerde “görmezden gelinen” “yoksun bırakılan” “önem verilmeyen” yani İngilizlerin “*ignore*” fiilinden türeyen bir değersizleştirme politikasıyla özdeş idi. Bu değersizleştirme, küreselleşmeyle birlikte, çok uluslu şirketlerin yeni küresel pazarlama hamleleriyle bir alıcı hüviyetine bürünmesiyle birlikte, değer kazandığı söylenebilir. Yalnız bu değer, çıkara dayalı bir işleve sahiptir denilirse abartılmış olunmaz. Çalışma konusuna binaen de, gençlerin bu küresel teknolojik sarmalda, kendilerini ifade edebilecekleri ve birbirlerinden dayanak sağlayabilecekleri teknolojik gereçlerin ne denli önemli olduğu vurgulanmalıdır. Gençlerin teknolojik araç gereçleri, kültürün yeni abc'sidir. Kolektif kimlik bir durumun değil sürecin ifadesidir. O nedenle kolektif kimlik dinamiktir, diğer komünitelerle ilişki içerisinde sürekli yenilenmeyi ve değişimi içerir. Bireysel kimliklerin inşası nasıl ki kişiler arası ilişkiler sayesinde mümkünse kolektif kimliklerin inşası da komüniteler arası ilişkiler sayesinde gerçekleşir (Bilgin, 1999: 59). Denilebilir ki; teknoloji ve onun ortaya çıkardığı küreselleşme etkileri günümüz gençliğinin sosyal kimlik oluşumunda etkili olması kaçınılmazdır.

2.1.1 Sosyal kimliğin sınıflandırılması

Sosyal kimlik, farklı araştırmacılar tarafından farklı şekillerde sınıflandırılmıştır. Sosyal kimliği bilişsel, duygusal ve değerlendirici; Brown ve diğerleri (1986) sosyal kimliği grup üyeliğinin farkındalığı, grup değerlendirmesi ve gruba duygusal bağlılık; sosyal kimliği grup benlik saygısı (grup üyeliğinin değerlendirilmesi), kendini sınıflandırma (grup üyeliğinin farkındalığı) ve gruba olan bağlılık (grubun bir parçası olma arzusu); ise sosyal

kimliği merkeziyetçilik, grup içi etki ve grup içi bağlar olarak sınıflandırmıştır (Cameron, 2004: 250). Yapılan sınıflandırmalarda benzerlikler göz önüne alındığında sosyal kimliğin bilişsel, duygusal ve değerlendirici olarak üç temel yönünün olduğu görülmektedir. Bilişsel yön, bireyleri tanımlamak için kullanılan grupların ve onların diğer gruplarla ilişkilerinin içsel temsilidir. Bununla birlikte bilişsel yön, insanların kendilerini belirli bir grubun üyesi olarak sınıflandırması veya gruba ait bilgisi anlamına gelmektedir. Duygusal yön, gruba duyulan bağlılığa odaklanır ve bağlılık nispeten yüksek bir statüye sahip olduğunda ortaya çıkar. Aynı zamanda duygusal yön, insanların gruptaki üyelikleri hakkında sahip oldukları duyguları ifade eder ve gruba duyusal bağlılık duygusunu yansıtır. Değerlendirici yön ise, diğer gruplarla ilişkili özelliklerin niteliğini içeren sosyal bağlam aracılığıyla ortaya çıkar. Ayrıca, değerlendirici yön, bireyin grup tabanlı veya kolektif benlik saygısı olarak ölçülür ve topluma aidiyet temelinde öz değer olarak tanımlanır (Packer, 2008: 69).

Diğer taraftan, sosyal kimlik teorisinin temelinde insanların, grup üyelikleri açısından davranış eğilimlerini belirleyen, belirli bir sosyal grupla özdeşleşmesi yer almaktadır. Bu anlamda, sosyal kimlik, öncelikle, farklı sosyal kategori (bilişsel bileşen) üyeleri arasında ayırım yapma olasılığından ziyade, gruba duyusal bağlılık hissini (yani duygusal bileşeni) ifade etmek için kullanılır. Bu nedenle, bir ilk adım olarak, bireyin grup üyeliğinin bilişsel farkındalığını (değerlendirici bileşen), söz konusu gruba duygusal olarak bağlı hissettiği düzeyden (duygusal bağlılık) ayırt etmenin önemli olduğu düşünülmektedir (Ellemers vd. 1999: 372).

Kemal Sayar'a göre çağımızdaki internet kullanıcıları teknoloji vasıtası ile adeta farklı bir dünyada yani siber uzayda yaşamaktadırlar. Siber uzay, internet aracılığı ile birbirine bağlanan teknolojik araçların oluşturdukları yeni bir yaşam alanıdır. Bu alan yapısal olarak bedensel gerçeklikleri içermeyen bir alemdir. Bireyler siber uzaya girdiğinde adeta bedenlerini geride bırakmış gibi bir duyguya kapılmaktadırlar (Sayar, 2002: 60).

Siber uzayda kişiler artık insanlar olarak değil, birbirlerinin ekranındaki mesajlar olarak görünmektedirler. Kullanıcıların kimliklerini tanımadıkları e-postalar dışında, internette kimin gerçekten kim olduğu, cinsiyeti ya da

dünyanın neresinde olduğu konusunda kimse emin olamamaktadır. Bu durumda internetin altıncı duyu olma yolunda ilerlediğini söyleyebiliriz. Siber uzayda yaşayan insan artık tatmadan yemek siparişi vermekte, koklamadan parfüm almakta, dokunmadan elbise sipariş verebilmektedir. Bu da siber uzayın yaşamımızda yaşam alanı bulduğunu ve genişlemeye devam ettiğini göstermektedir. Siber uzayda yaşamın da kendine göre kurallar ve ilişki boyutları oluşmuştur. Siber aleme girmek ve birey olarak yer edinmek için belirli ilişki kalıpları ve kuralları yerine getirmek gerekmektedir. Bireyler bu durumda gereken rollerini siber uzayın beklentilerine uyarlamaya çalışmaktadır.

İnternet gençliğinin öncülüğünü yapan Z kuşağının iki farklı kimlik geliştirdiğini söyleyebiliriz bunlardan ilki; olumsuz özellikler barındırdığı veya sahip olmayı istemediği gizlemek istediği özelliklerini de içeren gerçek yaşam kimliği, diğeri ise; istediği ya da gerçek yaşamda sahip olamayıp da hayal ettiği özellikleri yansıttığı sanal yaşam kimliğidir. Sanal yaşam kimliği, bireyin istediği doğrultuda istenen niteliklerle şekillenebildiği için, birey tarafından daha çok kabullenilmektedir. Çünkü birey sanal uzayda yer edinmek istemekte ve var olmayı tercih etmektedir. Böylece sanal uzayda yer edinmeyi kolaylaştırmakta ve sanal kimliğiyle yeniden var olabilmekte ve rahatça dolaşabilmektedir. Bireyin edindiği sanal sahte kimlikle bastırılmış dürtü ve isteklerini, toplumun benimsemediği baskı altında tuttuğu, durumlardan uzak duygu ve düşüncelerini özgürce ortaya koyabildiği farklı gruplarda yerini almaktadır. Birey sanal alemde oluşturduğu bu sahte kimliğiyle daha rahat hareket etmekte, tartışmalara katılmaktadır. Bu avantajlar bireyin, sanal ortamda daha çok zaman geçirmesini desteklemekte ve sanal uzayda kalmasına sebebiyet vermektedir. Sanal uzayda sahte kimliğiyle rahat dolaşan ve yaşam alanı bulan birey interneti daha çok kullanmakta, bir süre sonra ise yoksunluk duygusu hissetmeye başlamakta yani internet bağımlısı olma yolunda ilerlemektedir. İnternet bağımlılığı her yaşta görülebilen bir problem durumu olsa bile bunun en fazla erkekler ve gençler arasında yaygın olduğu genel kabul gören bir görüştür. Bu ise internet bağımlılığı denilen bir problemin oluşumuna yol açmaktadır. İnternet bağımlılığı genel olarak, internet başında uzun zaman geçirmeyi ve yokluğu karşısında gösterilen duygu durum yoksunluğudur. Konu bağlamında bireyin gerçek yaşam kimliği ve Sanal Uzayda oluşturduğu sahte kimliği

arasında kaldığı, ilişkilerinde tutarsızlık yaşadığı, suça ve sapmaya yöneldiği en önemlisi ise kendisine ve kültürel değerlere yabancılaşmaya başladığı görülmektedir. Bu durum gelecekte toplumun sosyal yapısı, kültürel değerleri üzerinde aynı zamanda sosyal kimlik üzerinde değişimleri kaçınılmaz kılmaktadır.

Örneğin, birey kendisini bilişsel olarak bir ailenin üyesi olduğunun farkında olduğu halde duygusal olarak kendisini ailenin bir parçası olarak hissetmeyebilir. Bu da bireyin bir sosyal grubun üyesi olmayı bilişsel olduğu kadar duygusal bağlılık ve bilincin bir arada olmasının bireylerin bir sosyal gruba ait hissetmelerinde ve dolayısı ile sosyal kimlik oluşturmada etkili olduğunu göstermektedir.

İlişkisel sosyal kimlik, bireyin bir grup bağlamında etkileşime girdiği belirli diğer insanlarla ilişkisi olarak tanımlanmaktadır. İlişkisel kimlikler arasında mesleki rol ilişkileri (doktor-hasta, öğretmen-öğrenci), aile ilişkileri (arkadaşlıklar ve cinsel ortaklıklar) yer almaktadır. Bu kategori aynı zamanda gruptaki kişilerin, aileler, çalışma ekipleri ve sosyal kulüpler gibi etkileşimli bireyler arasında kişiler arası ilişkiler ağı tarafından tanımlandığı durumlarda grup kimliklerini de içermektedir. Grup temelli sosyal kimlikler, benliğin, daha büyük bir grup ve sosyal birimin ayrılmaz veya değiştirilebilir bir parçası olarak algılanmasını ifade etmektedir. Kolektif kimlik ise, ortak ilgi ve deneyimlere dayalı olarak grubun paylaşılan temsillerini, grubun normlarını, kişilerin rollerini ve statülerini içermektedir. Bu kimlik türü aynı zamanda, grubun neyi temsil ettiği ve başkaları tarafından nasıl görülmesini istediği imajını şekillendirmek ve düzenlemek için aktif bir sürece atıfta bulunmaktadır. Bu nedenle, kolektif kimlikler, aynı grup üyeleri ile ortak amaçlar doğrultusunda, ortak çabaların başarısını temsil etmektedir (Brewer ve Gardner, 1996: 85). Özetle sosyal ilişkisel kimlik ve kolektif kimlik farklı rol ve statüleri gerektirse de sonuçta birbirlerini etkilediğini söyleyebiliriz.

2.1.2 Sosyal kimliğin ilkeleri

Doğa yasaları kadar kesinlik arz etmese de sosyal alan ile ilgili belirli yasalar olduğu kabul edilmektedir. İnsanların birlikte yaşamalarından kaynaklanan bazı ortak ilkeler sosyal kimlik için de geçerli olduğu tezinden hareketle; Trepte ve

Loy (2017), sosyal kimlik teorisinin yedi temel psikolojik ilkesi olduğunu belirtmiştir. Buna göre:

- Birincisi, insanlar kendilerini bir yaş grubu (çocuk, yetişkin vs.) gibi belirli sosyal gruplara ait olarak sınıflandırır.
- İkincisi, bu sosyal grup, belirli bir bağlamda (ör., medya kullanımı sırasında) az ya da çok belirginleşir.
- Üçüncüsü, sosyal karşılaştırma yoluyla, insanlar kendi grubu dışında kalan özellikle sosyal ortamlarda belirgin bir şekilde göze çarpan grupları değerlendirir.
- Dördüncüsü, pozitif ayrımcılık, sosyal karşılaştırmanın sonucunu açıklar. Kişiler kendi gruplarını diğer gruplardan daha fazla olumlu değerlendirirse pozitif ayrımcılık gerçekleşir.
- Beşincisi, sosyal kimlik, kendini kategorileştirmenin ve değerlendirmenin bileşimi olarak tanımlanır.
- Altıncısı, sosyal kimlik bireyin benlik saygısını etkiler.
- Yedincisi, sosyal kimlik teorisinin temelinin önemli bir kısmı, bu sürecin sonuçlarına, yani bireysel hareketliliğin, sosyal yaratıcılığın, sosyal rekabetin ve kalıplaşmanın nasıl etkilendiğine adanmıştır.

Grup üyeliklerini yeniden yorumlamaya, hatta değiştirmeye yönelik bu stratejiler, bir grubun yapısının sınırlarının olmadığını ve istikrarlı olduğuna dair öznel inanç yapılarından etkilenir (Trepte ve Loy, 2017: 2). Özetle sosyal kimlik aşağıdaki varsayımlara dayanmaktadır:

- Bireyler, benlik saygısını sürdürmek ya da geliştirmek için çaba gösterirler: olumlu bir benlik kavramı için çaba gösterirler.
- Sosyal gruplar veya kategoriler ve bunlara üyelik, olumlu veya olumsuz değer çağrışımları ile ilişkilidir. Dolayısıyla, bireyin sosyal kimliğine katkıda bulunan grupların değerlendirmelerine göre sosyal kimlik olumlu veya olumsuz olabilir.

- Kişinin kendi grubunun değerlendirilmesi, sosyal karşılaştırmalar yoluyla, değer odaklı özellikler bakımından, diğer belirli gruplara atıfla belirlenir.
- Bireylerin kendilerini bir gruba ait hissetmeleri ve kategorileştirmeleri sosyal kimliğin oluşumunu etkilemektedir.

2.2 Teknoloji Bağımlılığı Tanımı

Teknoloji bağımlılığı ifadesi; teknoloji kullanımlarında meydana gelen yaygın davranışsal bağımlılık belirtilerini gösterme şeklinde oluşmaktadır. Herhangi bir maddeye bağımlı olmaksızın birey ve araç arasındaki etkileşim ile meydana gelen teknoloji bağımlılığı da davranışsal bağımlılık şeklinde tanımlanmakta ve teknolojiyle ilgili birçok boyutta bağımlılıkların tamamını kapsamına alan bir terim şeklinde değerlendirilmektedir. Griffiths (2005) bağımlılık belirtilerini anlayabilmek için bazı ölçütler öne sürmüştür. Bu ölçütler, çatışma, dikkat çekme, tekrar ortaya çıkma, ruh hali değişikliği, tolerans ve yoksunluktur (Griffiths, 2005: 191). Denilebilir ki; teknolojik bağımlılık, bireylerin teknolojiyi aşırı ve yersiz kullanımı kadar, onsuz yaşamın sürdürülmesinin büyük bir yoksunluk oluşturduğu bilinç ve duygusallığıdır. Çatışma, bireyin teknolojiden kaynaklanan yaşamı ve sorumlulukları ile karşı karşıya kalmasıdır. Dikkat çekme, teknoloji kullanıcısının duygu ve hareketlerini kontrol etmesidir. Tekrar ortaya çıkma, kişinin teknoloji alışkanlığını bireysel arzusuyla yok etme becerisine sahip olamamasıdır. Ruh hali değişikliği, kişinin teknolojiyi kullandığında ruh halinin değişmesi durumu, rahatlama ve heyecan hissetmesidir. Tolerans, kişinin geçmiş kullanımı esnasında duyduğu hazdan daha şiddetlisine teknoloji kullanma oranı seviyesini yükselterek ulaşma arzusudur. Yoksunluk, kişinin teknolojiye ulaşamadığında zararlı duygular çerçevesinde bulunmasıdır. Teknolojinin gelişme ve yaygınlaşma süreçlerinde farklı aşama ve ifadelerin ortaya çıkmasından dolayı teknoloji bağımlılığı tanımı zamanla farklı terimlerle ifade edilmiştir. İnternetin yoğun kullandığı ve teknolojik uygulamaların ve aygıtların çeşitliliğe sahip olmadığı dönemlerde internet bağımlılığı kavramı daha sık kullanılmıştır. Teknoloji; serbest deneyimler sunabilmesi, ekonomik ulaşılabilirliği, erişim kolaylığı ve görsel uyarıcıların bulunması nedeniyle rahatlıkla kötüye kullanılabilir ortamlar

oluşturmaktadır. Devamlı ilgi çekici dijital içerikler meydana getirmesi, bu içeriklerin güncellenerek sürekli kullanılan ara yüzlerin değişmesine neden olabilmektedir. Bu değişimdeki hız, içeriklerin tanımlanması ve sınıflandırılmasında ki güçlüklerine neden olmaktadır. Akıllı telefon uygulamaları, alışveriş, çevrimiçi oyun, e-posta, mesajlaşma ve sosyal ağların problemlili kullanımı nedeniyle oluşan bağımlılıklar, teknoloji bağımlılığı ifadesinin alt boyutlarının temelinde olanlarıdır. Teknoloji bağımlılığı ifadesinin alt boyutlarında yer alan bütün bağımlılıkların ölçülmesi bu çalışmada sınırlıdır. Çalışmada literatürde teknoloji bağımlılığı ifadesi kapsamında çalışmış araştırmacıların değindiği bağımlılıklar ve öğretmen adaylarının eğitimleri de göz önünde tutularak teknoloji bağımlılığı alt boyutları çalışmada yerini almıştır (Aydın, 2017: 25).

2.2.1 Sosyal Ağ bağımlılığı ve istatistikler

Bireylerin kişisel alanlar yaratabilecekleri, arkadaşları ile etkileşime girebilecekleri ve aynı ilgi alanlarına sahip arkadaşlıklar kurabileceği sanal ortamlar bulunmaktadır. Sosyal ağ bağımlılığı araştırılması önemli olan davranışsal bağımlılık çeşitlerindedir ve sosyal ağ bağımlılığında da madde bağımlılığına benzer olan belirtilerin bir araya geldiği belirtilmektedir. Sosyal ağların kullanılması, bireyler arası ve mental problemlerin ortaya çıkması, davranışsal, fiziksel ve duygusal uğraş, bu ağların oldukça fazla kullanılması nedeniyle bağımlılığın tekrar etmesi, duygusal durumların olumsuz açıdan farklılaşmasına neden olması, süre geçtikçe kullanma düzeyinin yükselmesi, bağımlılığın engellenmesi halinde fiziksel ve duygusal olarak istenmeyen davranışlar görülmesine neden olmaktadır (Kuss, 2011: 3528). Bireyler, kendileri gibi düşünen ve yaşayan gruba sosyal ağ sayesinde ulaşabilmekte ve kendisini daha rahat hissedebilmektedir. Sosyal ağlara bağlanma bireyleri hem bilişsel hem de duygusal olarak etkilemektedir. Bu etkilenme bir süre sonra yoksunluk oluşturduğunda sosyal ağ bağımlılığı baş göstermekte ve sosyal ilişkileri olumsuz etkilemeye başlamaktadır.

We Are Social 2020 raporuna göre Türkiye internet, sosyal medya ve mobil kullanıcı istatistikleri; 62 milyon internet kullanıcısı, Türkiye nüfusunun %74'ünü, 54 milyon sosyal medya kullanıcısı, Türkiye nüfusunun %64'ünü ve 77 milyon mobil kullanıcısının, Türkiye nüfusunun %92'sini oluşturduğu tespit edilmiştir. Türkiye İnternet

kullanım istatistiklerine baktığımızda genel kullanıcı sayısı toplamda 62 milyon, Türkiye nüfusunun %74'ü anlamına geliyor. İnternet kullanıcıları günde ortalama olarak 7,5 saat İnternet'te vakit geçirmektedir. İnternet kullanımı istatistiklerine bakıldığında mobil telefon kullanımının %31 artış göstererek %74,8 ile birinci sırada olduğunu görmekteyiz. Bilgisayar tablet ve diğer araçların kullanımında ciddi bir azalış söz konusu. Laptop ve bilgisayarlar için %40, tabletler için %55 şeklinde azalma göstermiştir. Diğer cihaz (oyun konsolları vb.) kullanımının da yüzdesel olarak %50'lik bir artış yaşandığını söyleyebiliriz. İnternet kullanıcılarının %93'ü İnternet'te online video izlemekte, %45'i vlog (Video Blog) yayınları ile vakit geçirmekte, %72'si internet servisleri üzerinden müzik dinlemekte olup, %42'lik bir kesimi de sadece online radyo dinleyicisi olarak tespit edilmiştir. Türkiye'de internet kullanıcıları internette 7,5 saat, sosyal medyada ve televizyon başında 3 saat vakit geçirmektedir. Online müzik dinleme süresi ortalama 1,5 saate, oyun konsolunda oyun oynama süresi ise 1 saate yakındır. Türkiye'de mobil kullanıcı sayısı 58 milyona ulaşmış durumda. Türkiye nüfusunun %94'ü mobil cihazlar üzerinden internet kullanmaktadır. Mobil cihazlar üzerinde geçirilen süre ortalama 4 saattir. We Are Social 2020 raporuna göre sosyal medya kullanıcı sayısı 54 milyona ulaşmış durumda. Türkiye nüfusunun %64'ü sosyal medya kullanmaktadır. Türkiye'de sosyal medya kullanımının yaş dağılım grafiğine baktığımızda, en yüksek kullanım oranının 25-34 yaş arasında olduğunu görmekteyiz. Yine bu oranın cinsiyete göre sosyal medya kullanım yaşına göre dağılımında da benzer bir sonuç gösterdiği ortada...Yaş arttıkça sosyal medya kullanımı azalmaktadır" (<https://dijilopedi.com> Erişim Tarihi: 01.02.2021).

2.2.2 Anlık mesajlaşma bağımlılığı

Anlık mesajlaşma; internet yoluyla iki veya daha fazla insan arasında eş zamanlı metin iletişimini sağlayan bilgisayar uygulamalarıdır. Anlık mesajlaşma ayrıca çağrı cihazı, e-posta, sesli mesaj, sohbet odası, telefon gibi birçok bileşenleri bulunan bildiri platformlarının bulunduğu iletişim aracıdır (Junco ve Cotten, 2011: 371).

Çağımızda en çok kullanılan anlık mesajlaşma akıllı telefon ve bilgisayarlar üzerinden çeşitli programlar aracılığı ile yürütülmektedir. Daha çok bu teknolojik aletlerin ağırlık olarak taşınabilir olması ve internet ağına erişim için elverişli olmaları akıllı telefonların kullanımlarının tercih edilmesine neden olmuştur. Gençlerin dünyasında akıllı telefonlar iletişimin günümüzdeki yapıtaşısı olması itibari ile önem kazanmaktadır. Özelliklerine göre de pahada ağır olan modellerin statü ve kimlik inşası açısından toplumsal normlarla

desteklenen bir yapısı vardır. Bu da kullanılan akıllı telefonun bir kimlik yansıması olarak sembolleşmesini sağlamıştır (Ling, 2004).

2.2.3 Çevrimiçi oyun bağımlılığı

Günümüzde kullanıcıların hoşça vakit geçirmelerine ve hayal dünyalarına dikkat çeken birden fazla oyunculu online oyunlar popüler olmaya başlamıştır. Öncelikli olarak ergen ve gençlerin çok vakit geçirdikleri online oyunların gerçek hayatın kaygısından kaçma fırsatını vermesi bu sanayinin gelişmesinde önemli bir yere sahiptir. Çevrimiçi oyunlar; ağ bağlantıları ile eğlence odaklı özellikler içeren, temel düzeyde oyunlardan çok kompleks grafik yazılımcıları tarafından geliştirilen birden çok oyunculu ortamlarda farklılaşan uygulamalardır. Diğer yandan çevrimiçi oyunlar birden fazla kullanıcı olduğunda, oyun oynayan kişilerin eğlenmelerini sağlarken sanal düşüncelerini geliştirir ve sosyal bir ortam oluşmasını sağlar. Aynı zamanda araştırmacılar, bireyin önemli işleri ile çatışmasına ve oyun oynanmadığı zaman olumsuz durumlar meydana gelmesine neden olan durumlar olarak belirtmişlerdir (Lin ve Tsai, 2003: 84). Ayrıca bireylerin gerçek yaşamda kurgulayıp yapamayacağı eylemleri, sanal oyunda gerçekleştirebilmesi, silah kullanması ve cinayet işleyebilmesi veya yüzlerce kişiyi öldürmesi bir zaman sonra insanlara karşı agresif tutum ve davranışların ortaya çıkmasına ve saldırganlık, cinayet gibi haber ve olayları normal kabullenme eğilimlerine doğru yol alabilecekleri düşünülebilir

2.2.4 Web siteleri bağımlılığı

Çok çeşitli siteler, internet kullanımının kişilere sunulmasında ağlar arası iletişim olanağı sağlayan bir araç olan platformlardır. Bu bağımlılığının işaretleri şu şekilde belirtilmiştir;

- Bilgisayar aktivitelerinden ayrılmakta başarısız olma,
- Bilgisayar aktivitelerine erişemediğinde endişe içinde ve kızgın olma,
- Bir haftalık süreçte ihtiyaç dışı sürelerde totalde 38 saat ya da daha çok düzeyde çevrimiçi olma,
- Huzursuzluk hissetme,

- İnternette geçirilen süre konusunda yalan söyleme.

2.3 İnternet Bağımlılığı

2.3.1 İnternet bağımlılığı

Dünya’da olduğu gibi Türkiye’de de her geçen gün hızla artan bilgisayar ve internet kullanıcı sayısı birçok olumlu gelişmenin yanında birçok olumsuz gelişmeleri de beraberinde getirmektedir. İnternet, bireyleri bir araya getirme özelliği olan, benzer ilgi alanlarına yönelmiş kişilerle konuşmak ve aile üyeleri ile iletişim kurmak gibi birçok avantajı olmasına rağmen, internetin alışveriş, sohbet, oyun ve pornografik amaçlı kullanımı, aşırı internet kullanımını ve internet bağımlılığını oluşturma olasılığını artırmaktadır. İnternet bağımlılığı kavramı ilk defa 1996 yılında Ivan Goldberg’in şaka amaçlı haberleşme grubuna gönderdiği bir mail ile uluslararası alana girmiştir. Uluslararası literatürde ilk defa internet bağımlılığı kavramı olarak adlandırılan bu kavram birçok araştırmacı tarafından bilgisayar bağımlılığı, internet bağımlılığı, problemlili internet kullanımı, aşırı internet kullanımı vb. gibi birçok farklı isim ile adlandırılmıştır. Temelde bu tanımlamalar aynı anlamı ifade etmekte olup, ortak noktası problemlili internet kullanımı olarak değerlendirilmektedir. İnternet bağımlılığı kavramı, internetin fazla kullanılması ve kullanma isteğinin önlenememesi, internet kullanımından yoksun kalındığında aşırı sınırlı olma hali, saldırgan tavırlar gösterilmesi ve kişinin işlevselliğinin bozulması olarak tanımlanabilir (Arısoy, 2009: 56).

Tarhan (2011)’e göre; İnternet/bilgisayar bağımlılığı, normal bağımlılık kriterlerini karşılayacak şekilde, bilgisayar ve bilgisayardaki görüntü ile aşırı biçimde meşgul olma hali olarak tanımlanır (Tarhan, 2011: 66). Denilebilir ki; akıllı telefonlarda internet kullanımının yaygınlaşması hem akıllı telefon bağımlılığını tetiklemekte hem de internet bağımlılığı riskini arttırmaktadır.

Young ise, patolojik internet kullanımı ile ilgili ilk dikkat çeken raporu hazırlamış ve internet bağımlılığının ilk tanı ölçütlerini oluşturmuştur. Aşırı internet kullanımının kumar gibi bağımlılık yarattığını vurgulamış ve internet bağımlılarının çeşitli dürtü kontrol bozukluğu belirtileri gösterdiğini söylemiştir. Young, internet bağımlılığı tanı ölçütlerine en çok uyan DSM IV’te

dürtü kontrol bozuklukları başlığı altında yer alan “patolojik kumar oynama” tanı ölçütlerini internet bağımlılığı tanı ölçütlerine uyarlamış ve yayınlamıştır (Young, 1996: 237). Denilebilir ki, internet bağımlılığı geleceğin kumar bağımlılığına benzer sonuçlar doğurmaya adaydır. İnternetin hızla ilerlemesi ve yaygın kullanımı kolay ulaşılabilirliği, gündelik yaşamımızdaki yoğun işlerliği düşünüldüğünde kaygıların yerinde bir tespit olduğu düşünülmektedir.

Amerikalı psikolog Young, internet bağımlılığı tanısının konulabilmesi için aşağıda tanımlanan sekiz ölçütten beşinin karşılanmasını yetkin görmüştür. Young’un İnternet Bağımlılığı Tanı Ölçütleri;

- İnternetle yoğun bir biçimde zihinsel uğraş,
- Arzu edilen zevki almak için giderek artan bir şekilde internet kullanma isteği,
- İnternet kullanımını kontrol altına alma, azaltmaya ya da tamamen bırakmaya yönelik girişimlerin başarısızlıkla sonuçlanması,
- İnternete erişim sağlanamaması durumunda asabi ve saldırgan olunması,
- Planlanan süreden daha fazla internette zaman geçirme,
- Fazla internet kullanımı sebebiyle iş, okul, sosyal ve aile yaşantısındaki işlevselliklerinde bozulmalar olması,
- Arkadaşlara, yakın çevredeki insanlara internette geçirilen süre ile ilgili sürekli yalan söyleme.
- İnterneti sorunlardan kaçış amacı olarak veya olumsuz duygu durumdan uzaklaşmak için kullanma.

İnternet bağımlılığının zihinsel ve davranışsal bir rahatsızlık oluşturup oluşturmadığını belirlemek için DSM ve ICD’nin tanı ölçütlerini kullanmak pek mümkün değildir. Bu nedenle hem Amerikan Psikiyatri Birliği’nin yayınladığı DSM-IV ve hem Dünya Sağlık Örgütü’nün yayınladığı ICD-10’da internet bağımlılığı adı altında bir sınıflandırma yapılmamıştır. Amerikan Tıp Birliği Ocak 2008’de yayınladığı raporunda internet ve video bağımlılığının bir bozukluk olarak tanı alması yönünde öneri almıştır. Amerika Psikiyatri Birliği Dergisinde de DSM-V ile ilgili yazılan makalede internet bağımlılığının DSM-

V' te yer alması gerektiği ifade edilmiştir. Dolayısıyla önümüzdeki yıllarda internet bağımlılığının DSM-V ve ICD'de tanı olarak yer alacağı düşünülmektedir. Son yıllarda internet bağımlılığının resmi anlamda tanı oluşturabilmesi açısından daha çok araştırmaya ihtiyaç vardır. DSM-V 'de bu tanımlama, "İnternet Oyun Oynama Bozukluğu" madde kullanımı ile ilişkili bozukluklar ve bağımlılıklar alt başlığı altında değerlendirilmiştir. DSM-V kriterlerine göre İnternet Oyun Oynama Bozukluğu tanısının konulabilmesi için 12 aylık dönem süresinde aşağıda tanımlanan ölçütlerden en az beş ölçütün ya da daha fazlasının olması gerekmektedir.

- İnternet oyunları ile aşırı zihinsel uğraş,
- İnternet oyunu oynanmadığında yoksunluk görülmesi,
- Tolerans,
- İnternette oyun oynamayı bırakma çabasında başarısızlık,
- Psikososyal durumların bilinmesine rağmen, internet oyunlarının aşırı kullanımının devam etmesi,
- Geçmişteki hobi olarak yaptığı şeylere ilginin azalması (İnternette oyunu oynama dışında),
- Depresif duygu durumdan kaçınmak veya bu durumu en aza indirmek için internet oyunlarının aşırı kullanımını sürdürmek, İnternet oyunu oynama süresi ile ilgili aile bireylerini ve çevresindeki insanları kandırmak,
- İnternet oyunu oynamaktan dolayı kişinin işlevselliğinin bozulması olarak belirlenmiştir.

Araştırma sonuçları da göstermektedir ki; Dünyada ve Türkiye'de internetin, gençler arasında daha yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu durumda gelecekte gençler arasında internet ve ona bağlı oluşabilen bağımlı oranlarında artış olacağı kaçınılmaz görünmektedir.

2.3.2 İnternet bağımlılığının nedenleri

İnsanların günün istedikleri her anında internet etkinliklerinden yararlanmaları, sosyal kabul görme endişesi taşımadan düşüncelerini ifade edebilmeleri,

dünyanın diğer tarafındaki insanlarla iletişime geçebilmeleri, benzer ilgilere sahip olan insanlarla kolay iletişim kurabilmeleri, eğlence ve oyun gibi etkinliklere ucuz yoldan ulaşabilmeleri, ırk, dil, din ve cinsiyet farkı gözetmeksizin internet kullanan diğer insanlarla eşit bir şekilde iletişim kurabilmeleri veya internet ortamında daha fazla alternatif bulabilmeleri, internetin insanlara sunduğu çekici özelliklerdendir. Bütün internet kullanan insanlara sunulan bu özellikleri bazı insanlar dengeli kullanırken, bazıları neden bu dengeyi kuramıyor ve neden bağımlı oluyor sorusunu akla getirmektedir. Çünkü internet bağımlılığı ile ilgili yapılan çalışmalar araştırılırken, internet bağımlılığının nedenlerini ortaya koyan çalışmaların yeterli olmadığı görülmektedir. Biyolojik açıdan internet bağımlılığı nedenleri araştırıldığında bağımlı kişilerin %50'sinde başka psikiyatrik rahatsızlıkların görülmesi ve bağımlılarda depresyonun görülme sıklığı internet bağımlılığında biyolojik faktörlerin etkili olabileceğini göstermiştir. Bağımlılarda serotonin ve dopamin reseptörlerinin yetersiz bulunabileceği, bu yüzden, aşırı internet kullanmanın kişinin psikolojik durumunu etkileyerek, aşırı mutluluk hissi yaratmasına neden olabileceği düşünülmektedir (Günüç, 2009: 14). Denilebilir ki; bu mutluluk geçici ve doğal gerçekliği olmayan bir durumdur. Bireyler yaşadığı sorunların çözümünü gerçek sosyal yaşamdan çok sanal dünyada aramaya çalışması muhtemeldir. Bunun sonucunda gerçeklikten uzaklaşan bir bireyler topluluğu ortaya çıkacaktır.

Sosyal açıdan bakıldığında ise sorunun kaynağına dair özellikle bireylerin aile ilgisinden ve sevgisinden mahrum olması, yeterli sosyal çevre ve sosyal etkinliklere sahip olmaması, düşük benlik saygısına sahip olması, özgüven eksikliği, kendisinin ya da dünyanın istikbali hakkında kaygı duyma gibi durumlara maruz kalması internet bağımlılığını tetiklemektedir. İnternet bağımlılığını tetikleyen en önemli etkenlerden birinin kişinin sosyalleşme ihtiyacı olduğu düşünülmektedir.

2.3.3 İnternet bağımlılığı tanı kriterleri

İnternet bağımlılığının hayatımıza girmesi bir şaka ile başlamıştır. İlk kez Dr. Ivan Goldberg'in Amerika Psikiyatri Birliği tarafından hazırlanan Mental hastalıkların Teşhis ve İstatistiği El kitabı (DSM-4 TR) özetini meslektaşlarına gönderdikten sonra bazı meslektaşlarının bağımlı olduğuna dair dönütleri ile

ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine DSM-4 TR ölçeğindeki Madde Bağımlılığı tanı kriterlerini dikkate alarak internet bağımlılığı üzerine yoğunlaşarak çalışmaya başlamıştır. Goldberg'ın (1996) internet bağımlılığı tanı kriterleri aşağıdaki gibidir:

Goldberg'e (1996) göre uyumsuz internet kullanımı, 12 aylık bir dönem içinde herhangi bir zamanda ortaya çıkan, aşağıda yer alan kriterlerden üç veya daha fazla kriterin karşılanmasıyla ortaya çıkıp klinik olarak önemli bozulma veya rahatsızlığa yol açan internet kullanım şekli olarak tanımlanmaktadır (Goldberg, 1996: 14). Aşağıdaki maddelerden herhangi biri ile tanımlanan tolerans gelişimi:

- Hissedilen doyumunu sağlamak için internette belirgin bir şekilde artan zaman süresine duyulan ihtiyaç,
- İnternette aynı süre kullanılmaya devam edildiğinde elde edilen doyumun belirgin bir şekilde azalması,

Aşağıdaki maddelerden herhangi biri ile tanımlanan yoksunluk gelişimi;

- Karakteristik yoksunluk belirtileri,
- İnternet kullanımının azaltılmasının ağır ve uzun süreli olması,
- Aşağıdaki belirtilerden iki veya daha fazlasının Kriter 1'den birkaç gün ila bir ay sonra gelişmesi ve belirtilerin bireyin sosyal, mesleki veya diğer önemli yaşam alanlarında bozulmaya ve problem yaşamasına neden olması,
- Psikomotor ajitasyon
- Kaygı, anksiyete
- İnternette neler olduğuna dair takıntılı düşünceler
- İnternet ile ilgili fantezi veya hayal kurma
- Parmakların istemli veya istemsiz tuş basma hareketi yapması
- İnternetin yoksunluk belirtilerini hafifletmek için internetten veya benzer bir çevrimiçi hizmetten yararlanma, yoksunluk belirtilerini hafifletmek veya önlemek için kullanılması,

- İnternet kullanımının genellikle hedeflenenden daha uzun süre gerçekleşmesi,
- İnternet kullanımını azaltmak veya kontrol altına almak için yoğun istek veya boşa çıkan çaba olması,
- İnternet kullanımıyla ilgili faaliyetlerde çok fazla zaman harcanması (örneğin, internetten kitap satın almak, yeni web tarayıcıları denemek, internet üzerinden indirilen dosyaları düzenlemek),
- İnternet kullanımı nedeniyle önemli sosyal, iş veya eğlence aktivitelerinin bırakılması ya da azaltılması,
- İnternet kullanımı sonucunda uykusuzluk, evlilik sorunları, mesleki görevlerin ihlali, sabah erken vakitteki randevulara gecikme gibi fiziksel, sosyal ve psikolojik problemlerin ortaya çıkmasına ya da artmasına neden olduğu bilindiği halde internet kullanımına devam edilmesi.

2.3.3.1 Young'un (1996) internet bağımlılığı tanı kriterleri

İnternetin yaygınlaşması ve bireylerin davranışlarında sorun oluşturmaya başlaması Young'un, konuya daha çok ilgi göstermesine yol açmıştır. Bu konuda ilk çalışmalar arasında gösterilecek olan internet bağımlılık tanılması yapmış ve internet bağımlılığının patolojik bir sorun olduğunu ve konuya gereken ilginin gösterilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Young (1996) DSM IV patolojik kumar oynama bozukluğu tanı kriterlerini internet bağımlılığı için kullanarak, aşağıda belirtilen kriterlerden beş tanesi ve daha fazlasına evet cevabı veren kişileri internet bağımlısı olarak sınıflandırmıştır (Young, 1996: 239);

- İnternet ile yoğun zihinsel meşguliyet,
- Doyumu sağlamak için interneti artan sürelerle kullanma ihtiyacı,
- İnternet kullanımını denetim altına almaya yönelik başarısız girişimler,
- İnternet kullanımını azaltmaya veya durdurmaya çalışırken huzursuz, karamsar, depresif hissetme,
- Başlangıçta hedeflenen süreden daha uzun süre çevrimiçi kalma,

- İnternette aşırı vakit geçirme nedeniyle önemli bir ilişki, meslek, eğitim veya kariyer fırsatını tehlikeye atma,
- İnternette çevrimiçi kalma süresini gizlemek için aile üyelerine, terapisteye veya başkalarına karşı yalan söyleme,
- İnterneti problemlerden uzaklaşma ya da suçluluk, depresyon, anksiyete ve çaresizlik gibi olumsuz duygulara karşı kendisini rahatlatmak için kullanma.

2.3.3.2 Suler'in (1999) internet bağımlılığı tanı kriterleri:

İnternetin hayatın birçok alanında kullanımı ve yaygınlaşması, insan yaşamının birçok yönünü etkilemeye devam etmesi olumlu olduğu kadar olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Yapılan çalışmalarda internet bağımlılığının yeniden ele alınması ve daha farklı kriterlerinin incelenmesi gereğini doğurduğunu vurgulayan Suler, internet bağımlılığı kriterlerini genişleterek ele almıştır:

- İnternet aktiviteleri tarafından karşılanan ihtiyaçların sayısı ve türleri: Bu ihtiyaçlar kişilerarası, fizyolojik ve manevi olabilir. İnternete ne kadar çok ihtiyacın karşılanması için gerek duyuyorsa internetin birey için önemi de o kadar artmaktadır. Kısacası ihtiyacın niceliksel olarak artması internetin birey için öneminin de artmasına neden olmaktadır.
- Temel ihtiyaçlardan yoksun kalma derecesi: Kişinin ihtiyaçları ne kadar bastırılmış, ihmal edilmiş veya reddedilmişse karşılanmayan ihtiyaçları yerine getirme için farklı yollara başvurma arayışına girmektedir. Bu arayış içerisinde internet, çekici ve kolay erişilebilen bir ortam olarak ihtiyaç giderme aracına dönüşebilmektedir.
- İnternet etkinliği türleri: İnternet; oyun, yazılım oluşturma, bilgi toplama gibi çeşitli etkinlikleri içerisinde barındırmaktadır. Bu etkinliklerin çeşitli olması beraberinde etki ettikleri ihtiyaç türlerini de farklılaştırmaktadır. Çeşitli özellikleri birleştiren internet etkinliklerinden bazılarının hem oyun hem de sohbet içererek sosyalleşme ortamı içermesi örnek olarak verilebilir.
- İnternet etkinliğinin kişisel hayattaki işlevselliğine etkisi: Patolojinin derinliğini görebilmek için internet kullanımının kişinin iş, arkadaş, aile

ile ilişkilerin yerine getirilme düzeyi ile sağlık ve hijyen konusundaki işlevselliğine bakılmalıdır.

- Kişisel sıkıntı duyguları: Patolojik kullanımlarda artan depresyon, hayal kırıklığı, yabancılaşma, suçluluk ve öfke duyguları olabilir. Çoğunlukla bu duygular kişinin ihtiyaçlarını yüzeysel olarak karşılayan internet etkinliğinden kaynaklanır.
- İhtiyaçlara dair bilinçli farkındalık: Kişinin ihtiyacını inkâr etmesi, bağımlılık yapan davranışlar ile ilgili fikir vermemekle birlikte katartik faaliyet olan bastırılmış ihtiyaç ve isteklerin doyurulmadığı süreçte tekrarlanmasına yol açmaktadır. Buna karşın kişinin internet kullanımına neden olan ihtiyacın farkında olması iyileşmeye doğru bir adım olarak kabul edilebilir.
- Deneyim ve internete katılım süreci: Siber alanın sunduğu büyüleyici fırsatlardan etkilenen kişilerden bazıları internet bağımlılığı aşamasına gelebilmektedir. Bazı durumlarda yüksek beklentiler ihtiyacın yeterince karşılanmaması üzerine hayal kırıklığı ile gerçek dünyaya geri dönmektedirler. Bir kısım deneyimli kullanıcılar ise bağımlılık oluşturabilecek tuzakları anlayarak etkinliklerden kaçınmaktadır.
- Kişisel yaşam ile siber yaşam arasındaki denge ve bütünleşme: İnternet kullanımında optimum durum siber yaşamla kişisel yaşam arasında bütünleşmenin sağlanmasıdır. Kişinin internet üzerinde arkadaşlıklar kurması, aile ve arkadaşlarıyla iletişim gibi etkinlikleri gerçek dünyaya getirerek uyum sağlaması örnek olarak gösterilebilir. Patolojik internet kullanımı ise gerçek dünyadaki kişisel yaşamdan izole olarak çevrimiçi yaşamla sonuçlanmasıdır (Suler, 1999: 386).

2.3.3.3 Beard ve Wolf'un (2001) internet bağımlılığı tanı kriterleri:

Beard ve Wolf'e (2001) göre bireye internet bağımlısı tanısı koyabilmek için aşağıda yer alan 5 kriterin tümünün olması gerekmektedir (Beard ve Wolf, 2001: 377). Denilebilir ki; her internet kullanıcısı bağımlı değildir. Bağımlı olma aşırılık ve yoksunluğun oluşturduğu patolojik davranışlarının yoğunluğu ile ilgilidir.

- İnternet ile yoğun zihinsel uğraş (bir önceki çevrimiçi etkinliklerin düşünülmesi veya bir sonraki çevrimiçi oturumun beklenmesi),
- Doyumu sağlamak için artan sürelerle internet kullanma ihtiyacı,
- İnternet kullanımını kontrol altına almak veya kullanımı tamamen durdurmak için başarısız girişimlerde bulunulması,
- İnternet kullanım miktarını azaltmaya çalışırken huzursuz, karamsar, depresif duygu durumunun olması,
- İnternet kullanım süresinin amaçlanandan daha uzun süre kullanılması,

Shapira vd. (2003) internet bağımlılığı tanı kriterleri:

Shapira ve arkadaşlarına (2003) göre problemlili internet kullanımı tanı ölçütleri şöyledir (Shapira vd. 2003: 207).

- İnternet kullanımını kontrol altına almada yaşanan başarısızlık,
- Amaçlanandan daha uzun süre internette vakit geçirme,
- İnternet kullanımına bağılı olarak mesleki, sosyal veya diğeri önemli alanlarda problem yaşanması ve klinik belirtilere yol açması,
- Aşırı internet kullanımının sadece hipomani veya mâni dönemlerinde ortaya çıkmaması ve diğeri Eksen 1 bozukluğu ile daha iyi açıklanamaması,

Bu ölçütlerden yola çıkılarak problemlili internet kullanımının diğeri bozukluklarla açıklanamadığı görülmektedir. Bu sebeple farklı bir patolojik tanı kategorisinde ele alınmalıdır (Shapira vd. 2003: 209).

2.3.4 İnternet bağımlılığının etkileri

Farklı bağımlılık türlerinde görüldüğü gibi internet bağımlılığı da kullanıcıların yaşamını olumsuz şekilde etkileyen çeşitli sorunlara neden olmaktadır. Kimileri internette -avantajlı yönlerini kullanarak olumlu biçimde yararlanırken kimileri de aşırı kullanarak kendisi ve çevresi açısından ortaya çıkan olumsuz sonuçları ile baş etmek zorunda kalmaktadır. Bu olumsuz sonuçlar ergenlik ve genç yetişkinlik dönemindeki kullanıcıların akademik ve sosyal hayatını, ilişkilerini, günlük aktivitelerini, fiziksel ve sosyal sağlığını etkileyebilmektedir. Ortaya

çıkan bu problemlerin çoğunluğunun zaman algısındaki bozulmadan kaynaklandığı düşünülmektedir. Kullanıcıların internet kullanımı için planladıkları zaman diliminden daha uzun süreler internette kalmaları, yaşamsal işlevsellerini ikinci plana itmelerine sebep olmaktadır (Esen, 2010: 25).

Tolerans ve yoksunluk belirtileri, internet bağımlılığının birleşenlerini oluşturmaktadır. Toleransın gelişmesi ile birlikte internette geçirilen zaman arttırılmakta; gerginlik ve huysuzluk gibi yoksunluk belirtileri de internet kullanımına ara verildiğinde ya da tamamen kesildiğinde ortaya çıkmaktadır. Tolerans, internet kullanımını arttırırken; yoksunluk belirtileri ise internet kullanımının kesilmesi veya azaltılmasında, istenmeyen durumların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

2.3.4.1 Fiziksel etkileri

Düzensiz yeme alışkanlıkları ve fiziksel aktivite eksikliği internet bağımlılığı olan ergenlerde görülebilmektedir. Bu durum obezitenin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Turan, 2015: 14). Uzun süreli internet kullanımının yarattığı fiziksel problemlerin başında göz rahatsızlıkları, uykusuzluk ve uyuşukluk gelmektedir. Gözün bir noktaya gereksiz odaklanması sonraki zamanlarda dikkat eksikliği ve konsantrasyon bozukluğuna yol açabileceği düşünülmektedir. Göz tembelliği insanın çevresindeki kültürel öğeleri dikkatten kaçırmaya ve önemli verileri atlamasına bir süre sonra da önemini yitirmesine doğru yol almaya sebebiyet verebilir. Kültürel hayat çok sesli bir yapıyı oluştururken, gözün bir noktaya saatlerce sabit kalması kültürel algı kayıplarına yol açacaktır. Teknoloji, günümüz koşullarında altıncı duyu olma yarışındadır. Bu da insanın birçok duyusunu kullanmadan yaşamaya, iletişime, karar vermeye yöneltmektedir. Örneğin dokunmadığımız bir elbiseyi, koklamadığımız bir parfümü almamız gibi. Sürekli olarak bilgisayar ve telefon kullanımı, insanın hafif öne eğik olması, bel ve omuz tutulmaları yaşamasına yol açmakta, ayrıca duruş ve iskelet yapısındaki bozulmalara da neden olmaktadır. Denilebilir ki; teknoloji, insan yaşamını, kültürel algı ve yaşam alışkanlıklarını etkilediği gibi bedensel yapıyı, sağlığı ve duyu organlarının işlevini de olumsuz etkileyebilmektedir.

2.3.4.2 Bilişsel etkileri

Ergenlik döneminde bireyler; düşünme süreçlerindeki değişimler, sosyal çevreleri ile uygun bir iletişim kurabilme, hayal etme, olası sorunlara seçenek çözümler üretme, mantıksal sonuçlar çıkarabilme gibi bilişsel etkinlikleri kazanma aşamasındadır. Bu kritik dönemde, uygunsuz ve aşırı bilgisayar ve internet ile uğraş, edinmesi gereken becerileri de olumsuz şekilde etkilemektedir. Aşırı ve uzun süre internet kullanımı, henüz internette sınırlarını çizemeyen gençleri ruhsal çöküntüye, sosyal işlevsizliğe ve okul yaşamında başarısızlığa sürüklemektedir. Destekler şeklinde Young ve Rodgers (1998), yoğun internet kullanımının öğrencilerin akademik başarıları üzerinde etkili olduğunu, ders notlarında düşüş yaşandığını, sınıf tekrarı ve okuldan atılma tehlikesi ile karşı karşıya kaldıklarını öne sürmektedir.

2.3.4.3 Psiko-Sosyal etkileri

İnternet bağımlılığı olumsuz anlamda kişileri birçok yönden etkileyen travmatik bir deneyim olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmalarda problemlili internet kullanımının yalnızlık, sosyal izolasyon, depresyon, akran baskıları, şiddet, sosyal destek gibi birçok psiko--sosyal değişkenler ile ilişkili olduğu ortaya koyulmuştur. Sosyal yönden yalnızlık konusu, internet bağımlılığı ile ilişkilendirilmiştir. Bağımlılığın nedeni olarak görülen yalnızlık ve depresyon aynı zamanda sonuçtur. Bireyin çevresi içerisindeki yalnızlığı onu internette vakit geçirmeye yönlendirebileceği gibi, aşırı internet kullanımı da bireyi toplumdan uzaklaştırarak yalnızlığa itebilmektedir. Batıgün ve Hasta (2010) çalışmasında örneklemin %14'ü bağımlı olarak tanımlanmaktadır. Bu bireylerin ortalama 2,1 saatini internet ortamında geçirdikleri ve haftada 15 saati geçen sürede internet kullandıkları şeklinde belirtilmektedir (Batıgün ve Hasta, 2010: 214).

Bernardi ve Pallanti (2009) tarafından yapılan başka bir araştırmada ise en yüksek oranda sosyal anksiyete (%15) ve yaygın anksiyete bozukluğu (%15) görülmüştür. Bu oranı sırasıyla her biri %14 oranında hiperaktivite ve borderline kişilik bozukluğu, %7 ile hipomani, distimi ve çekingen kişilik bozukluğu izlemiştir. Çalışmada bağımlılığın şiddet ile ilişkisi de vurgulanmıştır (Bernardi ve Pallanti, 2009: 510).

Griffiths (1999) çalışmasında, video oyunlarının çocuklar ve ergenlerde saldırgan davranışları arttırdığı sonucuna varılmıştır. Başlangıçta eğlenceli olan şiddet içerikli oyunlar, bir süre sonra rekabeti ve birbirini yok etme algısına dönüşmektedir. Video oyunlar ergenleri gerçek hayattan kopararak normal hayatta yapamayacakları işleri sanal ortamda rahatlıkla gerçekleştirmelerini sağlayabilmektedir. Bu durum zamanla bireyin zor olandan kolayla yönelmesine ve anti sosyal kişilik geliştirmesine de neden olabilmektedir. Ailelerin internetin zararlı etkilerine ilişkin yeterli bilgiye sahip olmaması, çocuğun odasından dışarı çıkmaması durumunda ders çalıştığını düşünmeleri veya çocuklarının dışarıda zararlı arkadaşlar edinmesi yerine evde bilgisayar ile vakit geçirmesini tercih etmeleri, internetin olumsuz etkilerinin artmasına sebep olabilmektedir. Bu düşünce tarzı ergenlerde problemleri internet kullanımını arttırmaktadır (Griffiths, 1999: 203). Buradan hareketle denilebilir ki; teknoloji ve internet kullanımı konularında bilgili ve bilinçli bir aile, medya ve de en önemlisi bireylerin yetiştirilmesi internet bağımlılığın azaltılmasında ve teknolojik araçların kullanım faydasının artırılmasına destek olunabilir.

Teknolojinin hayatımıza etkisi bireylerin serbest zaman etkinliklerini ve bilgiyi elde ediliş anlayışlarında değişime sebep olmuştur. Kodlamalar semboller ve yapay zekâ uygulamaları toplumsal yapıya profiller, semboller, imajlar şekilde yansımış ve kültürün dijitalleşmesini sağlamıştır. Teknolojinin sürekli kendini yenilemesi dijital ağlarla kültürün değişmesine ve yenilenmesine yol açacağı benzerdir (Timisi, 2005, s.92). Bu durum yaşamı derinden etkilemekte ve sosyal kimliğin oluşumunu farklılaştırmaya zorlamaktadır. Teknoloji ve kodlamalar yaşamın bir parçası haline geldiğine göre kültürel yapı ve sosyal ilişkilerin ve dolayısı ile sosyal kimliğe sirayet etmesi de mümkün görünmektedir.

2.3.5 İnternet bağımlılığının tedavisi

İnternet bağımlılığı tedavisi herhangi bir bağımlılık tedavisi gibi ilaç kullanımı, ilgi, bireyin kendi kendisine yardımıyla çözülür. 12 adım yöntemi en çok kullanılan yöntemdir.

- Bilgisayarlı Eğitim Modülleri: İnternette hastalara, ailelere vs. eğitim sağlayan, çevrimiçi toplantılar ve internet yoluyla yardımın yüz yüze toplantılarla yapıldığı siteler.
- İlaç Tedavisi: Kişinin sanal ortamda bulunmayı istemesi ve uyku yoksunluğunun bir sonucu olarak bireyde psikotik belirtiler görülmeye başlar ve bu kişilere antipsikotiklerle destek verilir. İnternet bağımlılığında tedavi planı belirlenmişse eşlik eden psikiyatrik bozukluğun tedavi edilmesi gerekir. İnternet bağımlılığı ile eş zamanlı olarak bulunan komorbid bozuklukların tedavi edilmesi patolojik internet kullanımını azaltabilir.
- Bireysel Psikoterapi: Seanslarda, kişilerin gerçeklikten uzaklaşma nedenleri ile bilgisayarı cazip kılan unsurlar araştırılarak aşırı internet kullanımına yol açan nedenlerin liste halinde sunulması istenir. Psikoterapi sürecinde en zorlayıcı olan şey ise kişinin gerçek hayattaki kimliği ile internetteki kimliğini araştırmaktır.
- Grup Psikoterapisi: Kendi kendine çevrimdışı yardım grupları oluşturulabilir. Grup terapilerini, internet kullanmaya teşvik edecek şekilde bir bilgi paylaşımına dönüştürmemek gereklidir.
- İnternet bağımlılığının bilişsel özellikleri dikkate alındığında bilişsel davranışçı terapi yönteminin internet bağımlılığı tedavisinde etkisi büyük olacağı düşünülmektedir. Davis, internet bağımlılığında 11 hafta boyunca bilişsel davranışçı tedavide atılması gereken adımları şu şekilde sıralamıştır.
 - Kişinin internetten uzaklaşabilmesinin tespiti,
 - Bilgisayarın herkesin olduğu bir ortama taşınması,
 - Başka kişilerle birlikte internete girme,
 - İnternet erişim saatinin değiştirilmesi
 - İnternete girme zamanı ile ilgili defter oluşturulması,
 - Gizli kimlikle internete girmeye son verilmesi,

- Sosyal çevresinden ve ailesinden internet kullanımı ile ilgili yaşadığı sorunları gizlememek,
- Spor etkinliklerine katılım sağlamak,
- İnternet tatillerinin verilmesi
- Otomatik düşüncelerin ele alınması,
- Rahatlama egzersizleri yapma,
- İnternete bağlanma sırasında hissedilen duyguların not edilmesi,
- Yeni sosyal beceriler kazandırma

Young ise belirlediği internet bağımlılığın tedavisinde kullanılan bilişsel davranışçı tedavi yöntemlerini aşağıdaki yöntemlerle açıklamıştır (Young, 1996: 239).

- İnternet kullanımı tam zıt saatlere kaydırmak: Buradaki amaç hastanın rutin alışkanlığını bırakmasını ve yeni oluşturulmuş kullanım amaçlarına adaptasyon sağlamaktır.
- Dış durdurucular: Bireyin internet kullanımını bırakması için bir saat belirlemesi istenir ve o saatte alarm kurması önerilebilir. Alarm çaldığında internetten çıkma vaktinin geldiğine işarettir.
- İnternet kullanımıyla ilgili hedefler: Hastanın internete gireceği zaman diliminin belirlenip, internet kullanım çizelgesinin çıkarılması ve bu çizelgeye uyması sağlanmalıdır.
- Özellikle aşırı kullandığı bir internet işlevinden uzak durma: Kişi için bir internet fonksiyonunun çok önemli olduğu belirlenmiş ve bu internet işlevini kontrol altına alamadığı görülmüşse, hastanın bu işlevselliği ile ilgili tüm etkinliği durdurulmalıdır ve yerine kişinin daha az keyif aldığı diğer internet fonksiyonlarını kullanması sağlanmalıdır.
- Hatırlatıcı kartlar: Hastanın problemlili internet kullanımını azaltabilmek için kişiden, aşırı internet kullanmasının kendisinde soruna neden olan 5 zararı ve problemlili internet kullanımını sonlandırdığı zaman fayda sağlayacağı 5 yararı yazacağı bir kart hazırlanır ve daha sonra kişiden bu kartı hep yanında taşıması istenir. Hastanın internete girmek için

zorlayıcı bir istek duyması halinde bu kartlara bakarak, internet kullanımını azaltırsa neler kazanacağını bu kartlara bakarak hatırlaması sağlanır.

- Kişisel defter oluşturma: Hastanın internette çok fazla zaman harcadığı için yapmayı bıraktığı etkinliklerin bir listesini yapması istenir. Hastanın interneti kullanmadığı zamanlarda aslında çok fazla seçeneği olduğunu anlamasını sağlar.
- Destek grupları: Kişinin çeşitli kurslara gitmesi ya da yeni hobiler edinerek, hayatında eksik bulunduğu yönü artık internet ortamından sağlama yoluna daha az başvurması sağlanır.
- Aile terapisi: Ailesinde ve evliliğinde internet yüzünden problem yaşayan kişilerde aile terapisi çok etkili olabilmektedir.

2.3.6 İnternet bağımlılığının nedenlerine yönelik kuramlar

İnternet bağımlılığı günümüzde sık rastlanan ve teknolojinin gelişim hızı da dikkate alınarak gelecek zamanda da yaşanma ihtimalinin yüksek olduğu varsayılan bağımlılıklar arasında yer almaktadır. Bilim insanları İnternet bağımlılığına çözüm önerileri ve bağımlılıktan kurtulma yolları önerebilmek için öncelikle internet bağımlılığına neden olan ve olabilecek faktörleri incelemektedirler. İnternet bağımlılığının birçok nedeni olduğu varsayılarak, ortaya konulmuş modeller şu şekildedir;

- Young'ın Dört Kategori Kuramı,
- Caplan'ın Sosyal Beceri Eksikliği Kuramı,
- Davis'in Bilişsel Davranışçı Kuramı
- Suler'in İnternet Bağımlılığı Kuramı,
- Grohol'ün Patolojik İnternet Kullanımı Kuramı.

2.3.6.1 Young'un dört kategori kuramı

Young, insanların yaşamdaki amaçlarına kavuşma arzusu ve karşılaştığı problem durumlarını çözmek amacı ile günlük hayatta ifade edemediği birçok görüşünü daha rahat ortaya koyabildiği ortam ve araçlar tercih etmeye

yönelebilir öngörüsünden hareketle bağımlılığa neden olan sebepleri Young (1997) dört başlıkta düzenlemiştir:

- Sosyal destek,
- Cinsel ergi,
- Yaşam koşulları,
- Yeni bir karakter yaratma.

Sosyal destek: Young ve Rodgers (1998)'a göre sürekli olarak chat gruplarının ve çevrim içi oyunların takip edilmesi internet bağımlılığına neden olmaktadır. Kullanıcı; internet üzerinden düşüncelerini kısıtlamadan ifade edebilme imkânı bulabildiği gibi, anlayış, sempati ve romantik ilişki kurabilme şansını da elde eder. Young ve Rodgers (1998) çalışmasında internet bağımlısı olan kullanıcıların günlük hayatta ifade edemedikleri görüşlerine ve inançlarına ilişkin destek sistemlerini internette bulabildikleri ifade edilmiştir.

Cinsel ergi: Young (1997), internetin farklı cinsel eğilimlerin buluşma noktası olduğunu ileri sürmektedir. Fetişizm, ensest, eşcinsellik gibi sanal seksin (cybersex) her türünü sohbet odalarında bulmak mümkündür. Birey bu yolla gerçek kimliğini saklayarak, gizlilik altında cinselliğini sansürsüzce yaşayabilmektedir. Araştırmacılara göre, günlük yaşamda fiziksel özgüveni olmayan, sosyalleşme problemi yaşayan ve kendisini çekici hissetmeyen bireyler sanal ortamda bu sıkıntılarını kurtulabilmektedir (Young, 1997: 17).

Yaşam koşulları ve yeni bir karakter yaratma: Boş vakit değerlendirme aracı olarak görülebilen internet, zamanla kullanıcılar üzerinde bağımlılık etkisini ortaya çıkarmaktadır. Genelde boş vakti olan kişilerin (emekliler, ev işi yapanlar, bakıcılar) internet bağımlısı olma riski daha fazladır. Bu kişilerin sürekli ev sınırları içinde kalması ve sosyal hayata katılma hissi, onları internet üzerinden ev dışında bulunanlar ile sosyal bir bağ kurmaya itmektir.

Ayrıca özgüveni düşük ve reddedilme korkusu olan bireyler, destek sistemlerini internette bulabilmektedir. Bireyler internet ortamında kendileri ile özdeşleştirdikleri yeni karakterler de yaratarak sosyal hayattaki varlıklarını sürdürme davranışına yönelirler. Böylece yeni karakterle hem kabul görme ihtiyacını giderme hem de hatalarını gizleme fırsatı elde etmektedirler (Young

ve Rodgers, 1998: 18). Denilebilir ki; sosyal bir varlık olarak insanın kişilerarası iletişim kurma, bir gruba ait olma ihtiyacını karşılamak, açıklamaya çekindiği, destek ve kabul görmeyeceği korkusu yaşadığı duygu ve düşüncelerini daha rahat olarak ifade edebileceği ortamlara daha fazla yönelmektedir.

2.3.6.2 Caplan'ın sosyal beceri eksikliği kuramı

Caplan, iletişim ağları üzerinden geliştirilen ilişkilerin bireylere çeşitli olumsuz dönüşleri olduğundan bahseder. Buna göre yüz yüze sosyal bir iletişim yerine, iletişim ağları üzerinden bir iletişim sağlanması, bireyin güvensizliğinin bir göstergesidir.

Caplan (2002)'in modeline göre, sosyal çevreye yabancılaşma/kendini diğer insanlardan farklı hissetme gibi problemleri yaşayan bireylerin çevreleri ile olan iletişimlerine yönelik olumsuz bilişleri vardır ve bu kişiler yüz yüze olmayan iletişimi daha güvenli gördükleri için internet üzerinden yapılan iletişimi tercih ederler. Kendilerini internet ortamında daha iyi hissedilen bireylerde aşırı internet kullanımı, sonrasında problemlerini internet kullanımını geliştirmektedir (Caplan, 2002: 553). Denilebilir ki, bireyler kendilerini sosyal ağlar üzerindeki iletişimde daha güvende hissettiği ve yüz yüze iletişimde ifade edemediği sosyal beceri eksikliğini sosyal ağlar üzerinde göstermeye yöneldiği görülmektedir.

2.3.6.3 Davis'in bilişsel davranışçı kuramı

“Kişinin bilişleri anormal davranışların sebebidir” teorisini öne süren Davis (2001), internet kullanımının nasıl ortaya çıktığını ve nasıl sürdüğünü tanımlamış ve internet bağımlılığı ile ilişkilendiren olumsuz bilişler üzerinde durmuştur. Kurama göre, bireyin anormal biliş ve düşüncelerinden kaynaklı davranışları ve bu davranışların tekrar edilmesi sonucunda bireyde internet bağımlılığı gelişmektedir. Dış dünyanın olumsuz algılanması olumsuz bilişler geliştirmeye neden olurken, bu bilişlere sahip olan bireyler olumsuz duygularının üstesinden gelebilmek için internet kullandıkları ifade edilmiştir. Modele göre, bu durum bireylerin internete girme davranışlarını pekiştirecek riskli durumlarla karşılaştırmakta, karşılaşılan pekiştireçler ise internet bağımlılığının hızını arttırmaktadır. Kurama göre, kişinin olumsuz şemaları internette oluşur ve yeni şemalar geliştirilir. “Sadece sanal ortamda

seviliyorum”, “Sanal ortam dışında yalnızım” şeklindeki bilişsel şemalar pekiştirme sürecinde önemli rol oynamaktadır (Davis, 2001: 188).

2.3.6.4 Suler’in internet bağımlılığı kuramı

Suler (1999) yaptığı çalışmalarda Maslow’un İhtiyaçlar Hiyerarşisi kullanılmıştır. Çevrimiçi etkileşimin, hiyerarşide yer alan ihtiyaçlara karşılık geldiği ifade edilmiştir. Modelde, bireyin psikolojik sağlığı için ihtiyaçlarının karşılanması gerekmekte ve karşılanmamış ya da bastırılmış olan ihtiyaçların bireyi ihmale yönlendirdiği ve bireyi bağımlılığa sürükleyebileceği belirtilmektedir. Maslow’un İhtiyaçlar Hiyerarşisinin başında yer alan fiziksel ihtiyaçlar bu modelde cinsellikle ilişkilendirilmiştir. İnternet, bir takım cinsel ve arkadaşlık ihtiyaçlarını karşıladığı için kişilerde bağımlılığa dönüşebilmektedir. Bu yolla bireyler, ait olma ve sevilme ihtiyaçlarını karşılamaktadır (Suler, 1999: 389).

- Fizyolojik ihtiyaçlar: Bireyler, internet üzerinden üreme ihtiyaçlarını gidermeye çalışmaktadır. Gerçek kimliğin bilinmeyişi, başkaları ile bir araya gelmenin çekiciliğini arttırmaktadır.
- Ait olma ve sevgi ihtiyaçları: Bu ihtiyaçlar, internette bulunan çevrim içi topluluklarda karşılanmaktadır. İnternet ortamı bireylerin diğer insanlara ulaşabilmesini sağlar ve bu sayede sosyalleşen bireyler sanal ortamda bulunan diğer kullanıcılar ile tanışıklık hissi yaşamaya başlarlar. Sosyalleşmede internetin bir araç olarak kullanılması, interneti bağımlılık yapıcı hale getirmektedir.
- Öğrenme ve saygınlık ihtiyaçları: Bireyler, çevrim içi oyunlarda istenilen görevleri yerine getirerek statü kazanır. Oyun içerisinde yükselme bireyi diğer oyuncular içerisinde tanınır hale getirir. Burada kazanılan statü ile kullanıcılar ulaşmak istedikleri statüye ulaşmış olurlar.
- Kendini gerçekleştirme: Bireyler, internet üzerinde yarattıkları karakterlerin kendi benliklerinin bir uzantısı olarak varsaymaktadır. Gerçek hayatta ifade edemediklerini, bu yeni karakterleri üzerinden ifade ederler ve kendilerini burada özgür hissederler (Esen, 2010: 27).

2.3.6.5 Grohol'ün sosyalleşme kuramı

Modele göre, bireylerin bağımlı olmasına neden olan sosyalleşme isteğidir. Kumar bağımlılığı ile internet bağımlılığının farklı şeyler olduğu ifade edilmiştir: İnternet bağımlılığının, sosyal arayış temelli; patolojik kumar bağımlılığının ise ödül odaklı bir davranış olduğu öne sürülmüştür. Bu model, internet kullanımının üç aşamalı bir süreci içerdiğini öne sürmektedir. Bu süreçler; büyülenme, düş kırıklığı ve dengedir. İnternette tanışan birey öncelikle büyülür, sonrasında internet beklenen keyfi vermeye başlar ve son aşamada internet kullanımını bir dengeye oturur. Fakat birey internette yeni bir etkinlikle karşılaştığında tekrar baştaki aşamaya dönerek tüm aşamaları tekrardan yaşaması söz konusu olabilir. Bireylerin bu aşamadan çıkması için yardım alması gerekmektedir. Bireyler sosyalleşme, kültürel bütünleşme ve var olma ihtiyaçlarını karşılama eğilimindedirler. Sosyalleşme amacına ulaşmanın kolay yollarından biri de teknoloji ve onun ortaya koyduğu imkan ve kolaylıklardır.

2.4 Gençlik Tipolojisi: Z Kuşağı

Çalışmanın hedef kitlesi gençlerdir. Yani çocukluk ile yetişkinlik arasındaki geçiş evresi. Dolayısıyla bu bölümde kuşak/nesil tanımlaması yapıldıktan sonra, kısaca tabakalaşma hususuna açıklık getirilmiş ve küreselleşmeyle beraber önem kazanan Z Kuşağı hakkında bilgi verilmiştir. Z Kuşağının daha iyi tanımlanması bakımından kısaca toplumları oluşturan beş kuşak hakkında bilgi verilerek, bütüncül bir yaklaşım içerisinde olunmaya gayret edilmiştir.

Bir toplumda “bir şey” olmak yani bir statüye sahip olmak, akla tabakalaşma unsurunu getirmektedir. Sorokin'in anlatımıyla tabakalaşma, benzer olanları gruplandırırken, benzer olmayanları ötekileştirip, farklılaştırmaktadır (Sorokin, 1959: 133). Tabakalaşma, grup içerisinde eşitliği yakalamaya çalışsa da gruplar arası bir eşitsizliğe yol açtığı görülmektedir. Gençler üzerinden yaşa bağlı bir tabakalaşmadan bahsetmemiz gerekirse, bunun özellikle de küreselleşmeyle birlikte dijital unsurlar üzerinden de oluştuğunu söyleyebiliriz. Öyle ki toplumsal yapılardan ve toplumsal ilişkilerden kendini soyutlayan gencin, kendini dijital platformlara daha çok odaklamasıyla, farklılaşmanın artış gösterdiği görülmektedir.

Elbette günümüzde tek bir gençlik yapılanmasından bahsetmek gerçekçi olmayacaktır. Benzerlik ve farklılıklar üzerinden yapılan tasnifleri ifade eden ve bir örnekleme bilimi olanı tipoloji üzerinden (Bauman, 2003: 10), günümüzdeki gençlik unsuruna yaklaşım göstermek, gençlerdeki teknoloji bağımlılığını anlamlandırmak, empati kurmak ve en nihayetinde olguyu yorumlamak adına elzem görünmektedir. Fakat Z Kuşağını oluşturan günümüz gençlerine odaklanmadan önce, aradaki anlayış farkını daha iyi anlayabilmek adına, toplumu meydana getiren diğer kuşaklara da bilgi ve yorumlarla yaklaşım gösterilmelidir.

Toplumlar, beş kuşaktan meydana gelmektedir. Bu kuşakların en eski yaş mensupları, 1925 ile 1946 yılları arasında doğmuş, Sessiz Kuşak olarak tabir edilen nesildir. Bu nesil savaş ve kıtlık görmüş olanlardır. Toplumsal aidiyetin en üst mertebesini deneyim etmiş olmalarından ötürü, otoriteye itaat eden bir iç yapılanmaya sahiplerdir. Dönemin şartları gereği, ellerinin altındaki en büyük teknolojik gelişme telgraf ve kısıtlı kurumlarda bulunan telefonlardır. Dolayısıyla bu nesil teknolojiden yoksun olmakla birlikte geleneksel değerlerin hat safhada muhafaza edilen, yüz yüze ilişkilerin çevrelediği bir yapıya sahiptir. Diğer bir dönem 1946 ile 1963 yılları arasında doğan Bebek Patlaması Kuşağıdır. İkinci Dünya Savaşı ardından gelen bu kuşak, savaşta yitirilen nüfusu yeniden canlandırmaya odaklı olup, geleneksel değerleri muhafaza eden, yüz yüze ilişkilerin çevrelediği, otoriteye boyun eğen, teknolojide telefon ve televizyonla kısıtlı olandır. Üçüncüsü 1963-1981 yılları arasında doğan X Kuşağıdır. Teknolojide ilerlemenin kaydedildiği, geleneksel değerlerin bireye katkısı bağlamında muhafaza edildiği, eşitlik adalet gibi kavramların tartışılmaya açıldığı bir kuşaktır. Bir diğeri, 1980-2000 yılları arasında doğan Y Kuşağıdır. Bu kuşak teknolojiyle toplumsal bir kültürleşmeyle yaşayıp, apolitik özellikte olup, bireyin başarısına odaklanan ve yüz yüze ilişkilerin nispeten azalmasıyla farklılaşmıştır. 1996-2016 yılları arasında doğan Z Kuşağı, tümüyle dijital teknoloji içerisinde doğan ve tüm toplumsal yapılanmalarını buna göre şekillendiren nesildir. Yüz yüze ilişkilerin yok olduğu, birey odaklı bir anlayışla, küreselleşmenin en üst seviyede seyrettiği aşamadır (Hollywood ve Alade, 2018: 41-53). Bu kuşak “internet-teknoloji ve teknoloji cihazları” ile kültürleşme yaşayarak, yüz yüze ilişkilerden uzak, birey odaklı bir sosyal

evrime tabi olmuşlardır. Çalışmanın Z Kuşağı-Teknoloji üzerine kurulu olmasının esas sebebi, kuşağa ait teknoloji temelli olgudur. Z Kuşağını yorumlarken, bu hususlar üzerinde empati kurmak kaçınılmaz olmalıdır. Z Kuşağının diğer alt adlandırmaları Milenyum Kuşağı, İnternet Kuşağı, Cool Gençlik Kuşağı olmakla beraber tüketime dayalı olmaları dikkat çekicidir. Bu kuşağın toplumsal statüden anladıkları daha çok tüketim üzerine odaklıdır. Bu açıdan incelendiği zaman, Z kuşağının teknoloji bağımlılığına daha fazla maruz kalabileceğini dikkate alabiliriz. Küreselleşme ve Bilgi Toplumu gerçeğinin ısrarla vurgulandığı günümüzde, Bilgi Otobanı, Siber Uzay, Sanal Âlem, Dijital Âlem, Dünyayı Saran Ağ gibi yakıştırmalarla anılan internet, kültürel hayatın vazgeçilmez bir unsuru olmaya doğru hızla yol almakta ve herkesin günlük hayatını az ya da çok etkilemeye aday bulunmaktadır. İnternet (International Network), uluslararası ağ kelimelerinden oluşan TCP/IP protokolü (Transmission Control Protocol/İnternet Protocol) ile birçok bilgisayar sisteminin birbirine bağlı olduğu, dünya çapında yaygın olan ve sürekli büyüyen gelişen bir iletişim ağıdır. İnternet denilen ağ, ilk olarak 1969'da kurulmuş ve Pentagon'un İleri Araştırma Projeleri Kuruluşundan (Advanced Research Projects Agency) hareketle ARPA Net olarak adlandırılmıştır. ARPA, Amerika'nın farklı bölgelerindeki bilim adamlarının askeri amaçlı kaynaklarını birleştirmek ve kullanılan pahalı aygıtları paylaşmalarını sağlamak için oluşturulmuştu.

“2020 TÜİK Hane halkı bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırmasından elde edilen sonuçlara göre; internet kullanım oranı 2020 yılında 16-74 yaş grubundaki bireylerde %79,0 oldu. Bu oran, bir önceki yıl %75,3'tü. İnternet kullanım oranı cinsiyete göre incelendiğinde; bu oranın erkeklerde %84,7, kadınlarda %73,3 olduğu görüldü. Hanelerin %90,7'sinin evden İnternete erişim imkanına sahip olduğu gözlemlendi. Bu oran bir önceki yılda %88,3 idi. Geniş bant ile İnternete erişim sağlayan hanelerin oranı 2020 yılında %89,9 oldu. Buna göre hanelerin %50,8'i sabit geniş bant bağlantı (ADSL, kablolu İnternet, fiber vb.) ile İnternete erişim sağlarken %86,9'u mobil geniş bant bağlantı ile İnternete erişim sağladı. Geniş bant İnternet erişim imkanına sahip hanelerin oranı bir önceki yıl %87,9 olarak gözlemlendi” (https://data.tuik.gov.tr_Erişim Tarihi: 02.02.2021).

3. YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Modeli ve Araştırma Tekniği

Çalışmadaki sosyolojik araştırma yöntemi nitel olup, araştırma tekniği yüz yüze anket/survey ile bire bir gözlemdir. Bu bağlamda sahaya çıkılmış ve yapılandırılmış kapalı uçlu sorularla hareket edilmiştir. Ayrıca araştırmada tarama modeli kullanılmaktadır. Tarama modeli var olan olduğu gibi betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır. Geniş grupları kapsayan bir araştırmadır. En önemli türünü kamuoyu araştırmaları oluşturur. Bu tarz araştırmalarda genelde anket ve görüşme tekniği kullanılır. Güçlü yönleri çok sayıda bireyden etkin bir şekilde veri elde etmeyi mümkün kılar. Sosyolojiye sayısal veri toplama olanağı sağlar. Katılımcıların cevapları arasında karşılaştırma yapma imkânı verir.

Zayıf yönleri ise; toplanan malzeme yüzeysel kalabilir, nedeni ise toplumsal ilişkileri derinlemesine araştırma imkânı vermemesinden kaynaklanmaktadır. Araştırma yapılacak konuda kamuoyunun görüşlerini yansıtacak iyi bir örneklemin seçilmesi sorunu vardır. <http://img.eba.gov.tr/474/3a0/c1a/4d5/4fa/b84/395/a7c/2dc/b7c/38b/509/11d/512/005/4743a0c1a4d54fab84395a7c2dcb7c38b50911d512005.pdf> (Erişim Tarihi: 21.06.2020). Konuyla ilgili olarak Anket yöntemi kullanılıp bu kapsamda 284 ortaöğretim öğrencisi ile anket yapılacaktır.

3.1.1 Veri toplama araçları

Çalışmada ilk etapta teorik olarak literatür taraması yapılmış, kurumsal çerçeve oturtulmuş ve tartışılmıştır. Sonraki aşamada anketlerden elde edilen yeni veriler ışığında bilgiler değerlendirilmiştir. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından uzman görüşleri ve literatüre dayalı bilgiler esas alınarak oluşturulan 5'li likert tipinde anket oluşturulmuştur. Ankette teknoloji bağımlılığı kapsamında öğrencilerin internete olan bağımlılığı ve olumsuz sosyal kimlik oluşumuna dair ifadeler yer almaktadır.

3.1.2 Verilerin toplanması, çözümü ve yorumlanması

Çalışmada, alan çalışması verileri ve yapılan literatür çalışmaları verileri birleştirilmiş ve yorumlanmıştır. Kişilerden elde edilen veriler SPSS-22 (Statistical Package for the Social Sciences) Türkçe adıyla “Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı” kullanılarak yazılmış ve Teknoloji Bağımlılığının Sosyal Kimlik oluşumuna etkisi ve oranları hesaplandı.

3.2 Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın evreni Amasya'nın Merzifon ilçesinde bulunan Fen Lisesi, Anadolu Liseleri, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Kız Meslek Lisesi, Sağlık Meslek Lisesi, Ticaret Meslek Lisesi, İmam Hatip Lisesi ortaöğretim kurumlarında eğitim gören 14-19 yaş aralığında, 114 kız ve 170 erkek olarak toplam 284 öğrenciden oluşmaktadır. Öğrenciler çeşitli okullardan tesadüfi örneklem yolu ile seçildi. Öğrenciler, anahtar kişilerin önerisi de dikkate alınarak, kartopu örnekleme uygulanarak çalışma gerçekleştirildi. Teknoloji, bilgisayar, internet, akıllı telefonun en fazla kullanıldığı yaş aralığı 14-19 olduğu düşünülür ise Z kuşağının incelenmesinin bu açıdan daha etkili olacağı varsayıldı. Hem sosyal kimliğin kazanılmasının en önemli olduğu kritik yaş aralığı olan ergenlik hem de teknolojik araçların en yoğun olarak kullanıldığı yaş aralıklarının benzerlik göstermesi açısından; teknoloji bağımlılığı ve sosyal kimlik üzerindeki etkilerinin ortaya çıkarılması ergen bireyleri (14-19) incelemenin daha da önem arz ettiği görülmektedir. Yapılan araştırmalarda, internetin en fazla gençler arasında yaygın olduğu görülmektedir. İnternetin yaygınlaşmasında Z kuşağının ön planda olduğu düşünülürse gelecek zamanda internetin muhtemel sonuçlarının sosyal yapıya eskisinden daha çok etki edeceğinden söz edilecektir. Günümüzde gençlerin, yoğun biçimde bilgisayar ve internet kullandığı, internette oyuna çok zaman ayırdığı, teknolojik olanakları sıkça kullanarak iletişim kurduğu, sanal gruplara girip çıktığı, sanal ortamlarda, sosyalleştiği, bütün bunlardan etkilenerek sosyal kimliğini oluşturmaya yöneldiğinden hareketle; internetin öncelikle gençlerin hayatında nasıl yer edindiği tespit etme gerekliliğini doğurmuştur. Çalışmanın örneklemini oluşturan ana etmen ise ergen bilincinin teknoloji ve internet gibi çeldiricilerden

gerek kimlik gerek kişilik gerekse de aile, kişiler arası ilişkiler, sosyal yapı ve kültür açısından kolayca etkilenmelerinden kaynaklanmaktadır.

3.3 Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizi

Veri toplama aracının açıklayıcı faktör analizi ile madde yükleri ve güvenilirlik analizleri gerçekleştirilmiştir. Verilerin açıklayıcı faktör analizine uygunluğunun tespit için KMO Testi ile Barlett Küresellik testleri uygulanmıştır.

Çizelge 3.1: KMO- Barlett Küresellik Testi

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,848
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	1781,171
	Df	300
	Sig.	,000

Uygulanan analizler sonucunda verilerin faktör analizine uygunluğu için gereken KMO testi analizi 0,6 üzeri (KMO: 0,848) ile Barlett küresellik testi $<0,05$ (Sig. : 0,000) koşulunun sağlandığı görülmektedir. Bu durumda verilerin faktör analizine uygun olduğu, güvenilir sonuçlara varıldığı ve standart hatanın düşük olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 3.2: Faktör Analizi

	Component		Açıklanan Varyans
	1	2	
S1		,726	%67,48
S2		,787	
S3		,504	
S4		,441	
S5		,795	
S6		,490	
S7		,576	
S8		,717	
S9		,433	
S10		,507	
S11	,546		
S12	,736		
S13	,581		
S14	,613		
S15	,699		
S16		,605	
S17		,754	
S18		,529	
S19		,737	
S20	,652		
S21	,667		
S22		,430	
S23		,439	
S24	,704		
S25	,776		

Araştırmada kullanılan 25 maddelik ölçeğin faktör analizi çerçevesinde ölçeğin %67,48 açıklanan varyans ile 2 faktörde toplandığı tespit edilmiştir. Bu kapsamda ölçeğin 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,16,17,18,19,22, ve 23. maddeleri internet bağımlılığı alt boyutu, 11,12,13,15,20,21,24 ve 25. maddeleri ise sosyal kimlikte internet bağımlılığının olumsuz rolü alt boyutunu oluşturmaktadır.

4. BULGULAR

Araştırmada elde edilen veriler SPSS-22 (Statistical Package for the Social Sciences) Türkçe adıyla “Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı” kullanılarak teknik analizler yapıldıktan sonra ana sorunsal olan teknoloji bağımlılığının sosyal kimlik üzerindeki etkileri üzerinde durularak yorumlama yapılmış ve bulgular sonuç bölümünde ayrıca açıklanmıştır.

4.1 Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Araştırma örneklemini teknolojik araç ve ortamları en çok kullanan Z kuşağından seçilmesi, sosyal kimlik oluşumuna etki düzeyini daha somut ortaya koymaya yardımcı olması amacına ulaşmayı kolaylaştırmaktır. Farklı yaş ve sınıf düzeyinde öğrenim gören gençlerin sosyo -demografik özellikleri cinsiyet, yaş, anne baba eğitim düzeyi, ailenin gelir düzeyleri incelenmiştir.

Çizelge 4.1: Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

		Frekans	Yüzde	Değişken Yüzde	Kümülatif Yüzde
Değişken	Kadın	114	40,1	40,1	40,1
	Erkek	170	59,9	59,9	100,0
	Total	284	100,0	100,0	

Katılımcılar cinsiyetlerine göre %59,9 (170 Kişi) erkek, %40,1 (114 Kişi) kadın şeklinde dağılmıştır. Katılımcıların çalışmaya katılmaları tamamen gönüllülük esasına dayanmakta ve tesadüfi örneklem tekniğine bağlı olarak oluşturulmuştur. Erkeklerin çalışmaya katılmaya daha istekli iken bu durumun kadınlarda daha az olduğu görülmektedir. Bu durum kadınların olacakları izleme, kendilerini güvende hissetme, bazı konularda daha çekingen davranma vb. davranışlarından kaynaklandığı düşünülebilir. (Bkz. Tablo 3).

Çizelge 4.2: Katılımcıların Yaşlarına Göre Dağılımı

		Frekans	Yüzde	Değişken Yüzde	Kümülatif Yüzde
Değişken	14-15 Yaş	47	16,5	16,5	16,5
	16-17 Yaş	175	61,6	61,6	78,2
	18-19 Yaş	53	18,7	18,7	96,8
	19 ve Üstü	9	3,2	3,2	100,0
	Total	284	100,0	100,0	

Katılımcılar yaşlarına göre %61,6 (175 Kişi) 16-17 Yaş, %18,7 (53 Kişi) 18-19 Yaş, %16,5 (47 Kişi) 14-15 Yaş ve %3,2 (9 Kişi) 19 ve üstü şeklinde dağılmıştır. Yaş aralıkları 14-19 ve üstü olarak belirlenmiş, çalışmaya katılım yaş aralığı daha çok 16- 17 yani orta yaş grubu olduğu görülmektedir. Bu durum tamamen tesadüfi örneklem grubunun rastlantısal oluşmasına dayanmaktadır. (Bkz. Tablo 4).

Çizelge 4.3: Katılımcıların Anne Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

		Frekans	Yüzde	Değişken Yüzde	Kümülatif Yüzde
Değişken	Okur Yazar	9	3,2	3,2	3,2
	İlköğretim	89	31,3	31,3	34,5
	Ortaöğretim	133	46,8	46,8	81,3
	Ön lisans	17	6,0	6,0	87,3
	Lisans	27	9,5	9,5	96,8
	Yüksek Lisans ve Üstü	9	3,2	3,2	100,0
	Total	284	100	100	

Katılımcılar anne eğitim durumlarına %46,8 (133 Kişi) ortaöğretim, %31,3 (89 Kişi) ilköğretim, %9,5 (27 Kişi) lisans, %6,0 (17 Kişi) ön lisans, %3,2 (9 Kişi) okuryazar ve yüksek lisansüstü şeklinde dağılmıştır. Katılımcıların anne eğitim durumları büyük oranda ortaöğretim sonra da ilköğretim düzeyi olduğu görülmektedir. (Bkz. Tablo 5).

Çizelge 4.4: Katılımcıların Baba Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

		Frekans	Yüzde	Değişken Yüzde	Kümülatif Yüzde
Değişken	Okur Yazar	7	2,5	2,5	2,5
	İlköğretim	45	15,8	15,8	18,3
	Ortaöğretim	132	46,5	46,5	64,8
	Ön lisans	33	11,6	11,6	76,4
	Lisans	49	17,3	17,3	93,7
	Yüksek Lisans ve Üstü	18	6,3	6,3	100,0
	Total	284	100,0	100,0	

Katılımcılar baba eğitim durumlarına %46,5 (132 Kişi) ortaöğretim, %17,3 (49 Kişi) lisans, %15,8 (45 Kişi) lisans, %11,6 (33 Kişi) ön lisans, %6,3 (18 Kişi) yüksek lisans ve üstü şeklinde dağılmıştır. Katılımcıların anne ve baba eğitim durumları benzer bir dağılım göstermekle birlikte, baba eğitim durumları ön lisans, lisans ve yüksek lisans ve üstü eğitiminin daha fazla olduğu görülmektedir. Bu da çalışmaya katılan örneklem grubundaki katılımcıların anne ve babalarının eğitim düzeyleri karşılaştırıldığında, baba eğitim düzeylerinin anne eğitim düzeylerine oranla özellikle yüksek öğretim kademesinde daha fazla olduğu görülmektedir. (Bkz. Tablo 5-6).

Çizelge 4.5: Katılımcıların Gelir Durumlarına Göre Dağılımı

		Frekans	Yüzde	Değişken Yüzde	Kümülatif Yüzde
Değişken	Çok İyi	13	4,6	4,6	4,6
	İyi	134	47,2	47,2	51,8
	Orta	126	44,4	44,4	96,1
	Düşük	7	2,5	2,5	98,6
	Çok Düşük	4	1,4	1,4	100,0
	Total	284	100,0	100,0	

Katılımcılar gelir durumlarına göre %47,2 (134 Kişi) iyi, %44,4 (126 Kişi) orta, %4,6 (13 Kişi) çok iyi, %2,5 (7 Kişi) düşük, %1,4 (4 Kişi) çok düşük şeklinde dağılmıştır. Katılımcıların gelir durumlarının iyi ve orta düzeyde olduğu görülmektedir. (Bkz. Tablo 7).

Çizelge 4.6: Katılımcıların Gün İçinde Teknoloji Kullanım Sürelerine Göre Dağılımı

		Frekans	Yüzde	Değişken Yüzde	Kümülatif Yüzde
Değişken	0-1 Saat	19	6,7	6,7	6,7
	1-2 Saat	55	19,4	19,4	26,1
	2-3 Saat	90	31,7	31,7	57,7
	3-4 Saat	84	29,6	29,6	87,3
	5-6 Saat	25	8,8	8,8	96,1
	6 Saat ve Üstü	11	3,9	3,9	100,0
Total		284	100,0	100,0	

Katılımcılar gün içinde teknoloji kullanımına göre %31,7 (90 Kişi) 2-3 Saat, %29,6 (84 Kişi) 3-4 Saat, %19,4 (55 Kişi) 1-2 saat, %8,8 (25 Kişi), %6,7 (19 Kişi) 0-1 saat ve %3,9 (11 Kişi) 6 saat ve üstü şeklinde dağılmıştır.

Katılımcıların teknolojiyi kullanma süreleri en fazla 2-3 ve 3-4 saat aralığıdır. %61,2 Buradan hareketle diyebiliriz ki; katılımcıların büyük çoğunluğu günün önemli bir kısmını teknolojiyi kullanarak geçirmektedir. Teknolojinin gün içerisinde kullanım yoğunluğu arttıkça, insanın teknolojiye bağlı olarak yaşamını düzenlemesi ihtimalini de arttırmaktadır. (174) (Bkz. Tablo 8).

Çizelge 4.7: Katılımcıların Doğdukları Yerin Özelliklerine Göre Dağılımı

		Frekans	Yüzde	Değişken Yüzde	Kümülatif Yüzde
Değişken	Şehir	233	82,0	82,0	82,0
	Kasaba	31	10,9	10,9	93,0
	Köy	16	5,6	5,6	98,6
	Yurtdışı	4	1,4	1,4	100,0
	Total	284	100,0	100,0	

Katılımcılar doğdukları yerin özelliklerine göre %82,0 (233 Kişi) şehir, %10,9 kasaba (31 Kişi), %5,6 köy (16 Kişi) ve %1,4 (4 Kişi) yurtdışı şeklinde dağılmıştır. Katılımcıların büyük çoğunluğunun şehirlerde doğduğu görülmektedir. (Bkz. Tablo 9).

Çizelge 4.8: Katılımcıların Eğitim Gördükleri Sınıf Düzeylerine Özelliklerine Göre Dağılımı

		Frekans	Yüzde	Değişken Yüzde	Kümülatif Yüzde
Değişken	9. Sınıf	25	8,8	8,8	8,8
	10. Sınıf	56	19,7	19,7	28,5
	11. Sınıf	20	7,0	7,0	35,6
	12. Sınıf	183	64,4	64,4	100,0
	Total	284	100,0	100,0	

Katılımcılar şu an eğitim gördükleri sınıf düzeylerine göre %64,4 (183 Kişi) 12. Sınıf, %19,7 (56 Kişi) 10. Sınıf, %8,8 (25 Kişi) 9. Sınıf ve %7 (20 Kişi) 11. Sınıf şeklinde dağılmıştır. Pandemi döneminde yaşanan olumsuz durumlar sınıf düzeylerinin dağılımını ve öğrenci sayılarını etkilemiştir.

4.2 Araştırma Hipotezleri Kapsamındaki Bulgular

Çizelge 4.9: Katılımcıların Teknoloji Bağımlılığı İle Sosyal Kimlik Oluşumunda Teknoloji Bağımlılığını Rolüne İlişkin Görüşlerinin Cinsiyetlerine Göre Farklılık Analizi

	Cinsiyet	N	Mean	Std. Deviation	t	Sig.p.
İnternet	Kadın	114	2,4342	,49197	-0,11	0,991
Bağımlılığı	Erkek	170	2,4349	,57678		
Sosyal Kimlik	Kadın	114	2,5975	,49501	0,479	0,633
Oluşumunda	Erkek	170	2,5647	,60779		
İnternet						
Bağımlılığı						

Katılımcıların teknoloji bağımlılığı ile sosyal kimlik oluşumunda teknoloji bağımlılığını rolüne ilişkin görüşlerinin cinsiyetlerine göre farklılık analizi Bağımsız Örneklem T-Testi ile incelenmiştir. Analiz sonucuna göre katılımcıların teknoloji bağımlılığı ile sosyal kimlik oluşumunda teknoloji bağımlılığını rolüne ilişkin görüşlerinin cinsiyetlerine göre farklılık göstermediği tespit edilmiştir (Sig.p > 0,05). Bu verilerden hareketle diyebiliriz ki “Teknoloji bağımlılığı ve olumsuz sosyal kimlik oluşumu cinsiyete göre farklılaşmaktadır” Hipotezi doğrulanmamış olmaktadır. Teknoloji bağımlılığı her iki cinsiyet için de geçerli olabilmektedir. Teknolojik ürünlerin kadın ve erkekleri benzer düzeyde etkilediğini veya etkileyebileceğini söyleyebiliriz.

Çizelge 4.10: Katılımcıların Teknoloji Bağımlılığı ile Sosyal Kimlik Oluşumunda Teknoloji Bağımlılığını Rolüne İlişkin Görüşlerinin Yaşlarına Göre Farklılık Analizi

		N	Mean	Std. Deviation	F	Sig.p.
İnternet	14-15 Yaş	47	2,2912	,49783	2,988	0,032
Bağımlılığı	16-17	175	2,4400	,52622		
	Yaş*					
	18-19	53	2,5825	,59391		
	Yaş**					
	19 ve Üstü	9	2,2083	,61793		
	Total	284	2,4346	,54342		
Sosyal	14-15	47	2,4066	,54889	4,203	0,006
Kimlik	Yaş*					
Oluşumunda	16-17	175	2,5644	,53558		
İnternet	Yaş*					
Bağımlılığı	18-19	53	2,7904	,60138		
	Yaş**					
	19 ve Üstü	9	2,4815	,68268		
	Total	284	2,5779	,56454		

Katılımcıların teknoloji bağımlılığı ile sosyal kimlik oluşumunda teknoloji bağımlılığını rolüne ilişkin görüşlerinin yaşlarına göre farklılık analizi Tek Yönlü ANOVA Testi ile incelenmiştir. Analiz sonucuna göre katılımcıların

teknoloji bağımlılığı ile sosyal kimlik oluşumunda teknoloji bağımlılığını rolüne ilişkin görüşlerinin yaşlarına göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (Sig.p < 0,05). (* ve **' in anlamlı farklılıklar gözlemlendiğini belirtmektedir.) Elde edilen farklılığın nedeni olan yaş grubunun belirlenmesi için gerçekleştirilen post-hoc (Tukey testi) analizi neticesinde,

- 18-19 yaş aralığında olan katılımcıların internet bağımlılık düzeylerinin 16-17 yaş aralığındakilere göre daha yüksek,
- 18-19 yaş aralığında olan katılımcıların internet bağımlılık düzeylerinin 14-15 yaş ve 16-17 yaş aralığındakilere göre daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Diyebiliriz ki; İnternet bağımlılığı eğiliminin en fazla olduğu yaş aralığı 18-19 olduğu görülürken; sosyal kimlik oluşumunda internet bağımlılığı etkisini en yoğun olduğu yaş aralığı da yine 18-19 yaş aralığındadır. (Bkz. Tablo 12). Bu durumda araştırmada ileri sürülen “Teknoloji bağımlılığı ve olumsuz sosyal kimlik oluşumu yaşa göre farklılaşmaktadır”, hipotezini doğrulamaktadır. Belirli yaşların teknolojiye yönelimleri ve kullanma sıklıkları farklılık gösterebilmektedir. Söylenebilir ki; teknoloji bağımlılığının sosyal kimlik oluşumuna etkisi yaşa göre farklılaşmaktadır.

Çizelge 4.11: Katılımcıların Teknoloji Bağımlılığı ile Sosyal Kimlik Oluşumunda Teknoloji Bağımlılığını Rolüne İlişkin Görüşlerinin Doğdukları Yerin Özelliklerine Göre Farklılık Analizi

		N	Mean	Std. Deviation	F	Sig.p.
İnternet Bağımlılığı	Şehir	233	2,4260	,52315	1,888	0,132
	Kasaba	31	2,6069	,64695		
	Köy	16	2,2227	,54723		
	Yurtdışı	4	2,4531	,67580		
	Total	284	2,4346	,54342		
Sosyal Kimlik Oluşumunda İnternet Bağımlılığı	Şehir	233*	2,5503	,52616	2,919	0,034
	Kasaba	31**	2,8351	,69913		
	Köy	16	2,4306	,73577		
	Yurtdışı	4	2,7778	,38490		
	Total	284	2,5779	,56454		

Katılımcıların teknoloji bağımlılığı ile sosyal kimlik oluşumunda teknoloji bağımlılığını rolüne ilişkin görüşlerinin doğdukları yerin özelliklerine göre farklılık analizi Tek Yönlü ANOVA Testi ile incelenmiştir. Analiz sonucuna göre katılımcıların sosyal kimlik oluşumunda teknoloji bağımlılığını rolüne ilişkin görüşlerinin doğdukları yerin özelliklerine göre farklılık gösterdiği tespit

edilmiştir (Sig.p < 0,05). Elde edilen farklılığın nedeni olan grupların belirlenmesi için gerçekleştirilen post-hoc (Tukey testi) analizi neticesinde, kasabada ve yurtdışında doğanların sosyal kimlik oluşumunda teknoloji bağımlılığını rolüne ilişkin görüşleri şehirde ve köyde doğanlara göre daha yüksek düzeydedir. Bu verilerden hareketle denilebilir ki; kasabada doğanlar teknolojik araçları kullanmaya daha fazla zaman ayırmaktadırlar. (Bkz. Tablo 13)

Çizelge 4.12: Katılımcıların Teknoloji Bağımlılığı ile Sosyal Kimlik Oluşumunda Teknoloji Bağımlılığını Rolüne İlişkin Görüşlerinin Eğitim Gördükleri Sınıf Düzeylerine Göre Farklılık Analizi

		N	Mean	Std. Deviation	F	Sig.p.
İnternet Bağımlılığı	9. Sınıf	25	2,2575	,51989	7,435	0,000
	10. Sınıf*	56	2,2958	,55462		
	11. Sınıf*	20	2,0938	,47577		
	12. Sınıf**	183	2,5386	,52257		
	Total	284	2,4346	,54342		
Sosyal Kimlik Oluşumunda İnternet Bağımlılığı	9. Sınıf	25	2,5378	,63317	5,449	0,001
	10. Sınıf*	56	2,3552	,53703		
	11. Sınıf	20	2,4056	,52892		
	12. Sınıf**	183	2,6703	,54681		
	Total	284	2,5779	,56454		

*: Ortalaması düşük grup

** : Ortalaması yüksek grup

Katılımcıların teknoloji bağımlılığı ile sosyal kimlik oluşumunda teknoloji bağımlılığını rolüne ilişkin görüşlerinin öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre farklılık analizi Tek Yönlü ANOVA Testi ile incelenmiştir. Analiz sonucuna göre katılımcıların teknoloji bağımlılığı ile sosyal kimlik oluşumunda teknoloji bağımlılığını rolüne ilişkin görüşlerinin öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (Sig.p < 0,05). Elde edilen farklılığın nedeni olan grupların belirlenmesi için gerçekleştirilen post-hoc (Tukey testi) analizi neticesinde,

- 12. Sınıfa öğrenim gören katılımcıların sosyal kimlik oluşumunda teknoloji bağımlılığını rolüne ilişkin görüşleri 10. Sınıf ve 11. Sınıfta eğitim gören katılımcılara göre daha yüksek,

- 12. Sınıfa öğrenim gören katılımcıların internet bağımlılık düzeyleri 10. Sınıfta eğitim gören katılımcılara göre daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Bu sonuçlardan hareketle; İnternet bağımlılığı sınıf seviyesine göre incelendiğinde 12 sınıfta öğrenim gören öğrencilerin 9 ,10 ve 11 sınıflarda öğrenim gören öğrencilerden daha yoğun oranlarda olduğu söylenebilir. (Bkz. Tablo 14).

Çizelge 4.13: Katılımcıların Teknoloji Bağımlılığı İle Sosyal Kimlik Oluşumunda Teknoloji Bağımlılığını Rolüne İlişkin Görüşlerinin Anne Eğitim Düzeylerine Göre Farklılık Analizi

		N	Mean	Std. Deviation	F	Sig.p.
İnternet Bağımlılığı	Okur Yazar	9	2,4722	,52208	1,451	0,206
	İlköğretim	89	2,3750	,53358		
	Ortaöğretim	133	2,4037	,54900		
	Önlisans	17	2,6066	,48952		
	Lisans	27	2,5741	,58810		
	Yüksek Lisans ve Üstü	9	2,7014	,44719		
	Total	284	2,4346	,54342		
Sosyal Kimlik Oluşumunda İnternet Bağımlılığı	Okur Yazar	9	2,3580	,62553	1,949	0,086
	İlköğretim	89	2,5381	,51545		
	Ortaöğretim	133	2,5380	,57359		
	Önlisans	17	2,8170	,53998		
	Lisans	27	2,7819	,66558		
	Yüksek Lisans ve Üstü	9	2,7160	,35621		
	Total	284	2,5779	,56454		

Katılımcıların teknoloji bağımlılığı ile sosyal kimlik oluşumunda teknoloji bağımlılığını rolüne ilişkin görüşlerinin anne eğitim durumlarına göre farklılık analizi Tek Yönlü ANOVA Testi ile incelenmiştir. Analiz sonucuna göre katılımcıların teknoloji bağımlılığı ile sosyal kimlik oluşumunda teknoloji bağımlılığını rolüne ilişkin görüşlerinin anne eğitim durumlarına göre farklılık göstermediği tespit edilmiştir (Sig.p > 0,05).Bundan hareketle anne eğitim düzeyi ile internet bağımlılığı arasında doğrudan bir bağ olmadığı görülmektedir. Anne eğitim düzeyinin düşük veya yüksek olması internet kullanım sürelerini etkilememektedir. (Bkz. Tablo 15).

Çizelge 4.14: Katılımcıların Teknoloji Bağımlılığı ile Sosyal Kimlik Oluşumunda Teknoloji Bağımlılığını Rolüne İlişkin Görüşlerinin Baba Eğitim Düzeylerine Göre Farklılık Analizi

		N	Mean	Std. Deviation	F	Sig.p.
İnternet Bağımlılığı	Okur Yazar	7	2,5982	,54589	2,834	0,016
	İlköğretim*	45	2,2333	,45352		
	Ortaöğretim	132	2,3963	,53536		
	Önlisans	33	2,5152	,60375		
	Lisans**	49	2,6046	,58982		
	Yüksek Lisans ve Üstü	18	2,5451	,40380		
Total		284	2,4346	,54342		
Sosyal Kimlik Oluşumunda İnternet Bağımlılığı	Okur Yazar	7	2,5714	,59292	2,301	0,145
	İlköğretim	45	2,4123	,51880		
	Ortaöğretim	132	2,5286	,53492		
	Önlisans	33	2,6869	,60505		
	Lisans	49	2,7211	,67362		
	Yüksek Lisans ve Üstü	18	2,7654	,31401		
Total		284	2,5779	,56454		

Katılımcıların teknoloji bağımlılığı ile sosyal kimlik oluşumunda teknoloji bağımlılığını rolüne ilişkin görüşlerinin baba eğitim durumuna göre farklılık analizi Tek Yönlü ANOVA Testi ile incelenmiştir. Analiz sonucuna göre katılımcıların teknoloji bağımlılığına ilişkin görüşlerinin baba eğitim durumuna göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (Sig.p < 0,05). Elde edilen farklılığın nedeni olan grupların belirlenmesi için gerçekleştirilen post-hoc (Tukey testi) analizi neticesinde babası lisans mezunu olan katılımcıların internet bağımlılığı durumlarına ilişkin görüşleri babası ilköğretim mezunu olan katılımcılara göre daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Buradan hareketle denilebilir ki; baba eğitim düzeyi arttıkça, internet bağımlılığı ve sosyal kimlik oluşumunu etkilemesi ihtimalini de daha da arttırmaktadır. (Bkz. Tablo 16).

Çizelge 4.15: Katılımcıların Teknoloji Bağımlılığı ile Sosyal Kimlik Oluşumunda Teknoloji Bağımlılığını Rolüne İlişkin Görüşlerinin Gelir Düzeylerine Göre Farklılık Analizi

		N	Mean	Std. Deviation	F	Sig.p.
İnternet Bağımlılığı	Çok İyi	13	2,4567	,75190	1,780	0,133
	İyi	134	2,3680	,47892		
	Orta	126	2,5020	,56518		
	Düşük	7	2,2321	,57477		
	Çok Düşük	4	2,8281	,87407		
	Total	284	2,4346	,54342		
Sosyal Kimlik Oluşumunda İnternet Bağımlılığı	Çok İyi	13	2,6581	,68262	0,449	0,773
	İyi	134	2,5506	,58253		
	Orta	126	2,6111	,53421		
	Düşük	7	2,3968	,63134		
	Çok Düşük	4	2,5000	,52509		
	Total	284	2,5779	,56454		

Katılımcıların teknoloji bağımlılığı ile sosyal kimlik oluşumunda teknoloji bağımlılığını rolüne ilişkin görüşlerinin gelir durumlarına göre farklılık analizi Tek Yönlü ANOVA Testi ile incelenmiştir. Analiz sonucuna göre katılımcıların teknoloji bağımlılığı ile sosyal kimlik oluşumunda teknoloji bağımlılığını rolüne ilişkin görüşlerinin gelir durumlarına göre farklılık göstermediği tespit edilmiştir (Sig.p > 0,05).Diyebiliriz ki; teknoloji bağımlılığı ve sosyal kimlik oluşumu ile gelir durumu arasında anlamlı bir fark gözlenmemektedir. Ekonomik gelir düzeyi düşük olsa da gençler teknolojiye yönelmekte ve bir şekilde teknoloji ile internete ulaşma çabasında olduğu söylenebilir. (Bkz. Tablo 17).

Çizelge 4.16: Katılımcıların Teknoloji Bağımlılığı ile Sosyal Kimlik Oluşumunda Teknoloji Bağımlılığı Rolüne İlişkin Görüşlerinin Gün İçinde Teknoloji Kullanım Sürelerine Göre Farklılık Analizi

		N	Mean	Std. Deviation	F	Sig.p.
İnternet Bağımlılığı	0-1 Saat*	19	2,0263	,50403	8,030	0,000
	1-2 Saat*	55	2,2614	,49302		
	2-3 Saat*	90	2,4660	,50045		
	3-4 Saat**	84	2,5089	,53853		
	5-6 Saat	25	2,4625	,39487		
	6 Saat ve Üstü**	11	3,1193	,72265		
	Total	284	2,4346	,54342		
Sosyal Kimlik Oluşumunda İnternet Bağımlılığı	0-1 Saat*	19	2,2164	,55118	7,548	0,000
	1-2 Saat*	55	2,3657	,48133		
	2-3 Saat*	90	2,5840	,52818		
	3-4 Saat	84	2,6667	,55220		
	5-6 Saat**	25	2,7111	,48219		
	6 Saat ve Üstü**	11	3,2323	,75597		
	Total	284	2,5779	,56454		

Katılımcıların teknoloji bağımlılığı ile sosyal kimlik oluşumunda teknoloji bağımlılığını rolüne ilişkin görüşlerinin gün içinde teknoloji kullanım sürelerine göre farklılık analizi Tek Yönlü ANOVA Testi ile incelenmiştir. Analiz sonucuna göre katılımcıların teknoloji bağımlılığı ile sosyal kimlik oluşumunda teknoloji bağımlılığını rolüne ilişkin görüşlerinin teknoloji kullanım sürelerine göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (Sig.p < 0,05). Elde edilen farklılığın nedeni olan grupların belirlenmesi için gerçekleştirilen post-hoc (Tukey testi) analizi neticesinde,

- Gün içinde 3-4 saat ve 6 saat ve üstü teknoloji kullanan katılımcıların internet bağımlılık düzeylerine ilişkin görüşleri 0-1 saat, 1-2 saat ve 2-3 saat aralığında teknoloji kullananlara göre daha yüksek,
- Gün içinde 5-6 saat ve 6 saat ve üstü teknoloji kullanan katılımcıların sosyal kimlik oluşumunda teknoloji bağımlılığını rolüne ilişkin görüşlerinin 0-1 saat, 1-2 saat ve 2-3 saat aralığında teknoloji kullananlara göre daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Elde edilen bu sonuca göre, bireylerin internette geçirdikleri zaman arttıkça sosyal kimlik oluşumlarının da bundan olumsuz yönde etkilenmektedir. (Bkz. Tablo 18).

Çizelge 4.17: Günlük Teknoloji Kullanımı İle İnternette Geçirilen Zamanda Günlük İşlerini Aksatma Durumuna Göre Karşılaştırma

		Hiçbir Zaman	Zaman Zaman	Sık Sık	Çoğu Zaman	Her Zaman	Total
Teknoloji Kullanımı	0-1 Saat	12	6	1	0	0	19
	1-2 Saat	18	32	3	2	0	55
	2-3 Saat	22	57	5	5	1	90
	3-4 Saat	17	56	6	5	0	84
	5-6 Saat	8	15	0	2	0	25
	6 Saat ve Üstü	2	3	2	1	3	11
Total		79	169	17	15	4	284

Katılımcıların teknoloji kullanım süreleri ile internette çok zaman geçirmekten dolayı günlük işlerinizi ihmal ediyor musunuz? sorusuna verilen cevaplar kıyaslandığında 0-1 saat aralığında teknoloji kullananlar internette çok zaman geçirdiği için günlük işlerini hiç aksatmadığını, 1-2 saat, 3-4 saat ve 5-6 zaman geçirenler zaman zaman aksattıklarını ve 6 saat ve üstünde zaman geçirenlerin ise zaman zaman veya her zaman aksattıklarına dair görüş bildirdikleri görülmüştür. Katılımcıların büyük çoğunluğu internette zaman geçirmeleri ile ilgili olarak zaman zaman günlük işlerini aksattıklarını belirtmektedirler. Buradan hareketle diyebiliriz ki; internette çok zaman geçiren bireyler bir zaman sonra günlük işlerini de aksatmaya başlayabilirler.

Çizelge 4.18: . Günlük Teknoloji Kullanımı ile Çevrenizdeki Kişiler, İnternete ya da Teknolojiye Ayırdığınız Zamanın Fazlalığından Şikâyet Ediyor mu? Sorusuna Verilen Cevapların Karşılaştırılması

		S3İB					Total
		Hiçbir Zaman	Zaman Zaman	Sık Sık	Çoğu Zaman	Her Zaman	
Teknoloji Kullanım	0-1 Saat	15	4	0	0	0	19
	1-2 Saat	26	23	4	1	1	55
	2-3 Saat	28	49	7	4	2	90
	3-4 Saat	16	46	8	11	3	84
	5-6 Saat	10	5	6	3	1	25
	6 Saat ve Üstü	6	2	1	1	1	11
Total		101	129	26	20	8	284

Katılımcıların teknoloji kullanım süreleri ile çevrenizdeki kişiler, internete ya da teknolojiye ayırdığınız zamanın fazlalığından şikâyet ediyor mu? sorusuna verilen cevaplar kıyaslandığında çoğunlukla 0-1 ve 1-2 saat aralığında teknoloji kullananlar internet ya da teknolojiye ayırdıkları zamanlardan dolayı çevresindekilerin hiç şikâyet etmediklerini, 2-3 saat ve 3-4 saat zaman geçirenler zaman zaman şikâyet aldıklarına dair görüş bildirdikleri görülmüştür. Teknoloji kullanımı ile ilgili süre arttıkça çevrenin uyarıları da artmaya başlamaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğunun teknoloji kullanım süreleri ve bununla ilgili olarak çevreden zaman zaman uyarı aldıklarını bildirmektedir. Buradan hareketle katılımcıların büyük çoğunluğunun teknolojik araçlara ve internette yöneldiği ve zaman ayırma eğiliminde olduğu söylenebilir.

Çizelge 4.19: Katılımcıların Yaşamları İle İlgili Kaygılardan, Sorunlardan İnternet Vasıtasıyla Kaçma Durumları İle İnternet ya da Teknolojik Aletler Olmadan Hayatlarını İfade Etme Durumuna Verilen Cevapların Karşılaştırılması

		S9İB							Total
		Sıkıcı	Boş	Kederli	Agresif	Anlamsız	Keyifsiz	Diğer	
S7İB	Hiçbir Zaman	77	69	16	12	3	2	1	180
	Zaman Zaman	23	31	2	5	0	0	0	61
	Sık Sık	2	5	1	1	0	0	0	9
	Çoğu Zaman	6	6	2	1	0	0	0	15
	Her Zaman	3	4	4	2	2	0	0	15
Total		113	116	25	22	5	2	1	284

Katılımcıların yaşamları ile ilgili kaygılardan, sorunlardan internet vasıtasıyla kaçma durumları ile internet yada teknolojik aletler olmadan hayatlarını ifade etme durumuna verilen cevaplar kıyaslandığında çoğunlukla yaşamlarındaki

sorun ve kaygılardan internet vasıtasıyla hiçbir zaman, sık sık ve çoğu zaman kaçmıyorum diyen katılımcıların hayatlarını sıkıcı, zaman zaman kaçıyorum diyenlerin hayatlarını boş, her zaman kaçıyorum diyen katılımcıların ise boş ve kederli olarak değerlendirdikleri görülmektedir.

Çizelge 4.20: Katılımcıların Aile Üyeleriyle Vakit Geçirmek Yerine İnternette Zaman Geçirmeyi Tercih Etme Durumları İle Arkadaşlarıyla Vakit Geçirmek Yerine İnternette Zaman Geçirmeyi Tercih Etme Durumuna Verilen Cevapların Kıyaslanması

		Arkadaş Yerine İnternette Zaman Geçirme					Total
		Hiçbir Zaman	Zaman Zaman	Sık Sık	Çoğu Zaman	Her Zaman	
Aile	Hiçbir Zaman	18	52	31	25	52	178
Yerine	Zaman	1	17	11	19	27	75
İnternette	Zaman						
Zaman	Zaman						
Geçirme	Sık Sık	0	0	2	2	3	7
	Çoğu Zaman	1	0	0	0	8	9
	Her Zaman	1	4	1	4	5	15
Total		21	73	45	50	95	284

Katılımcıların aile üyeleriyle vakit geçirmek yerine internette zaman geçirmeyi tercih etme durumları ile arkadaşlarıyla vakit geçirmek yerine internette zaman geçirmeyi tercih etme durumuna verilen cevaplar kıyaslandığında çoğunlukla aile üyeleriyle vakit geçirmek yerine internette hiçbir zaman vakit geçirmek istemeyen katılımcıların arkadaşlarıyla zaman zaman, aileleri yerine internette zaman zaman vakit geçirmek isteyen katılımcıların arkadaşlarıyla vakit geçirmek yerine internette çoğu zaman vakit geçirmek istediklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların büyük çoğunluğu internette zaman geçirmek yerine ailesi ile kıyaslandığında ,aile ile zaman geçirmeyi tercih ederken, arkadaşları ile zaman geçirmek yerine internette zaman geçirmeyi tercih ettiğini belirtmiştir .Bu durum katılımcıların aile bağlarının henüz güçlü, arkadaşlık bağlarının ise ilişkiler açısından zayıflamaya başladığını göstermektedir.

Çizelge 4.21: Sosyal Kimlik Oluşumunda İnternet Bağımlılığının Olumsuz İlişisine Yönelik Korelasyon Analizi

		İnternet Bağımlılığı	Sosyal Kimlik Oluşumunda İnternet Bağımlılığı
İnternet Bağımlılığı	Pearson Correlation	1	
	Sig. (2-tailed)		
	N	284	
Sosyal Kimlik Oluşumunda İnternet Bağımlılığı	Pearson Correlation	,708**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	
	N	284	284

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Sosyal kimlik oluşumunda internet bağımlılığının olumsuz ilişkisi korelasyon analizi ile incelenmiştir. Analiz neticesinde internet bağımlılığı ile sosyal kimlik oluşumunu olumsuz etkileyen durumlar arasında pozitif yönlü ve yüksek düzeyli ilişki olduğu tespit edilmiştir (P.C. 0,708; Sig.p. < 0,05).Diyebiliriz ki; İnternet bağımlılığı arttıkça ,sosyal kimlik oluşumu da bundan olumsuz yönde etkilenmektedir.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Sürekli kendisini yenileyen teknoloji, yaşamın her alanında karşımıza çıkmakta, bir yandan hızla yayılırken diğer yandan da sosyal ve kültürel yapıyı etkilemeye devam etmektedir. Teknoloji hayatı kolaylaştırdığı kadar olumsuz etkileri ile de kendisini göstermektedir. Teknolojik araçlar (TV, bilgisayar, tablet, akıllı telefon ve özellikle internet) üretimi destekleyip, insanın hazır bilgiye ulaşımını kolaylaştırırken aynı zamanda akıl yürütme, problem kurgulama ve yaratıcı düşüncenin, sosyal ilişkilerin aktif kullanılmasını olumsuz etkilemektedir. Teknoloji bu yönüyle sosyal ilişkileri ve zamanı olumsuz etkileyen bir tüketim ortamı haline gelmektedir. Teknolojik araçlar, sosyal ilişkileri ve kültürel yapıları küreselleşme pratikleri ile dönüştürerek sosyal kimlik ve sosyal ilişkilerin yapısına nüfuz etmektedir. Özellikle Z kuşağının teknoloji ile doğrudan etkileşimde bulunması teknolojiden daha fazla etkilenmesini gündeme taşımıştır. Bu bağlamda kimlik oluşumunun kritik döneminde olan Z kuşağının teknolojik araçlar ve özellikle internettin sosyal kimlik oluşumu üzerindeki etkilerini kaçınılmaz hale getirmektedir. Bütün bu etkileşim ortamları ve yaşlar göz önüne alınarak, sosyal kimlik ve teknoloji bağımlılığı ilişkisinin incelendiği çalışmada Amasya'nın Merzifon ilçesinde çeşitli ortaöğretim kurumlarında eğitim gören 284 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir.

Öğrencilerin demografik özelliklerine bakıldığında cinsiyetlerine göre %59,9 erkek, %40,1 kadın şeklinde dağılmıştır. Öğrenciler yaşlarına göre %61,6 16-17 Yaş, %18,7 18-19 Yaş, %16,5 14-15 Yaş ve %3,2 19 ve üstü şeklinde dağılmıştır.

Öğrenciler anne eğitim durumlarına %46,8 ortaöğretim, %31,3 ilköğretim, %9,5 lisans, %6,0 ön lisans, %3,2 okuryazar ve yüksek lisansüstü şeklinde dağılmıştır. Öğrenciler baba eğitim durumlarına %46,5 ortaöğretim, %17,3 lisans, %15,8 lisans, %11,6 ön lisans, %6,3 yüksek lisans ve üstü şeklinde dağılmıştır. Öğrenciler gelir durumlarına göre ise %47,2 iyi, %44,4 orta, %4,6 çok iyi, %2,5 düşük, %1,4 çok düşük şeklinde dağılmıştır.

Öğrenciler gün içinde teknoloji kullanımına göre %31,7 2-3 Saat, %29,6 3-4 Saat, %19,4 1-2 saat, %8,8, %6,7 0-1 saat ve %3,9 6 saat ve üstü şeklinde dağılmıştır. Öğrenciler doğdukları yerin özelliklerine göre %82,0 şehir, %10,9, %5,6 ve %1,4 yurtdışı şeklinde dağılmıştır.

Öğrenciler şu an eğitim gördükleri sınıf düzeylerine göre %64,4 12. Sınıf, %19,7, %8,8 9. Sınıf ve %7 11. Sınıf şeklinde dağılmıştır.

Araştırmanın hipotezleri çerçevesinde elde edilen bulgulara bakıldığında ise ilk olarak yapılan analizler çerçevesinde teknoloji bağımlılığı ile sosyal kimlik oluşumunda teknoloji bağımlılığını rolüne ilişkin görüşlerinin cinsiyetlerine göre farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Kadın veya erkek olmak teknolojik araçlara ulaşmayı ve bu araç ve ortamları kullanmayı farklılaştırmadığı görülmüştür. Bu durum günümüzde her iki cinsiyetin de aynı imkanlara ulaşabilmesi açısından anlamlı ve gelecekte kadın erkek benzer teknolojik imkanlara sahip olma yolunda olumlu bir gidişat olabileceği sonucu doğurmaktadır.

Bununla birlikte öğrencilerin teknoloji bağımlılığı ile sosyal kimlik oluşumunda teknoloji bağımlılığını rolüne ilişkin görüşlerinin yaşlarına göre farklılık analizi neticesinde 18-19 yaş aralığında olan katılımcıların internet bağımlılık düzeylerinin 16-17 yaş aralığındakilere göre daha yüksek, 18-19 yaş aralığında olan katılımcıların internet bağımlılık düzeylerinin 14-15 yaş ve 16-17 yaş aralığındakilere göre daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Buradan hareketle teknolojik araç ve ortamlara sahip olmak ve kullanmanın gençlik dönemi içerisinde yaşla birlikte attığı ve sosyal kimlik oluşumunun da buna paralel olarak daha çok etkilendiği görülmüştür.

Öğrencilerin teknoloji bağımlılığını rolüne ilişkin görüşlerinin doğdukları yerin özelliklerine göre farklılık analizi neticesinde, kasabada doğanların sosyal kimlik oluşumunda teknoloji bağımlılığını rolüne ilişkin görüşleri şehirde doğanlara göre daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin teknoloji bağımlılığı ile sosyal kimlik oluşumunda teknoloji bağımlılığını rolüne ilişkin görüşlerinin öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre 12. Sınıfa öğrenim gören katılımcıların sosyal kimlik oluşumunda teknoloji bağımlılığını rolüne ilişkin görüşleri 10. Sınıf ve 11. Sınıfta eğitim gören katılımcılara göre daha

yüksek ve 12. Sınıfa öğrenim gören katılımcıların internet bağımlılık düzeyleri 10. Sınıfta eğitim gören katılımcılara göre daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Gençlerin öğretim sınıf düzeyleri yükseldikçe teknolojik araçlara ulaşma imkan ve istekleri arttığı gibi, teknolojiye bağımlılık düzeyleri de artmaya başlamaktadır.

Araştırma hipotezleri çerçevesinde öğrencilerin teknoloji bağımlılığı ile sosyal kimlik oluşumunda teknoloji bağımlılığını rolüne ilişkin görüşlerinin anne eğitim durumlarına göre farklılık analizi neticesinde herhangi farklılık göstermediği tespit edilmiştir (Sig.p > 0,05). Anne eğitim düzeyinin yüksek veya düşük olması gençlerin teknolojik araçlar kullanması ve internete girmesinde anlamlı bir fark oluşturmamaktadır. Öğrencilerin teknoloji bağımlılığı ile sosyal kimlik oluşumunda teknoloji bağımlılığını rolüne ilişkin görüşlerinin baba eğitim durumuna göre farklılık neticesinde babası lisans mezunu olan öğrencilerin baba eğitim durumlarına ilişkin görüşleri babası ilköğretim mezunu olan öğrencilere göre daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Anne eğitim düzeyi teknoloji ve internet kullanımını etkilemezken, baba eğitim düzeyinin arttıkça gençlerin teknoloji ve internete daha fazla yönelmeleri dikkat çekmektedir.

Öğrencilerin teknoloji bağımlılığı ile sosyal kimlik oluşumunda teknoloji bağımlılığını rolüne ilişkin görüşlerinin gelir durumlarına göre farklılık analizi neticesinde farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Gençlerin teknoloji bağımlılığında ekonomik gelir durumunun anlamlı bir fark oluşturmaması, teknoloji bağımlılığının doğrudan ekonomik gelirle ilgili olmadığını göstermektedir. Ailenin gelir durumu ne olursa olsun gençlerde teknoloji bağımlılığı görülebilmektedir. Öğrencilerin teknoloji bağımlılığı ile sosyal kimlik oluşumunda teknoloji bağımlılığı rolüne ilişkin görüşlerinin gün içinde teknoloji kullanım sürelerine göre farklılık analizi neticesinde gün içinde 3-4 saat ve 6 saat ve üstü teknoloji kullanan katılımcıların internet bağımlılık düzeylerine ilişkin görüşleri 0-1 saat, 1-2 saat ve 2-3 saat aralığında teknoloji kullananlara göre göre daha yüksek, gün içinde 5-6 saat ve 6 saat ve üstü teknoloji kullanan katılımcıların sosyal kimlik oluşumunda teknoloji bağımlılığını rolüne ilişkin görüşlerinin 0-1 saat, 1-2 saat ve 2-3 saat aralığında teknoloji kullananlara göre göre daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin teknolojiyi kullanma süreleri arttıkça teknoloji bağımlısı olma

durumlarını arttırmakta bu da sosyal kimlik oluşumlarının olumsuz etkilenmelerini beraberinde getirmektedir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu, teknolojik araçlara zaman ayırdıklarından dolayı zaman zaman günlük işlerini aksattıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca internette geçirdikleri sürenin artmasından dolayı çevresinden uyarı aldıkları ve arkadaşları ile geçirecekleri zamanların bir kısmından vazgeçerek, internette zaman geçirmeyi tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Teknoloji ve internetin hızla yaşamımızın birçok alanında etkili olacağı ve bu etkilerin devam edeceği dikkate alınırsa arkadaşlık ilişkileri ve gündelik işlerin bunlardan olumsuz etkilenme eğiliminin artacağı düşünülmektedir.

Sosyal kimlik oluşumunda internet bağımlılığının olumsuz ilişkisi korelasyon analizi ile incelenmiştir. Analiz neticesinde Teknoloji ve internet bağımlılığı ile sosyal kimlik arasında olumsuz pozitif yönlü ve yüksek düzeyli ilişki olduğu tespit edilmiştir. Teknoloji ve internetin gereksiz kullanımı genç öğrencilerde sosyal kimlik oluşumunu olumsuz etkilemektedir. Günümüzde, gündelik hayatın büyük bir kısmı teknolojik araçlara ve internete, akıllı telefona ve bilgisayara entegre olarak sürmektedir. Sosyal medya ile başlayan gün, hikâye paylaşımları, ekran incelemeleri, derslerin ve konu içeriklerinin internet ve sosyal medyadan paylaşımları, öğrencilerin teknolojiye ve internet ortamlarına daha çok yönelmelerini tetiklemektedir. Özellikle akıllı telefonlar bağımlılığın taşınabilir olmasında çok etkili olmaktadır. Bütün kolaylık ve avantajlarına rağmen sanal alem, öğrencilerde teknolojik bağımlılık oluşturmakta; dinamik bir yaşam yerine, onları sürekli bir ekrana bağımlı kalmaya ve statik bir yaşam sürdürmeye yöneltmektedir.

Teknolojik araçlar, internet uygulamaları yazılımları ve kodlamalardan oluşan sanal dünya insanın altıncı duyu organı olma yolunda ilerlemekte ve bütün duyu organlarının yerini alarak genç öğrencileri öznellediği bir dünyaya doğru evirmektedir. Kişinin gündelik hayatla bağına zayıflatan teknoloji ve internet, akıllı telefonlar yaşamı bir yapay ekrana dönüştürmekte gerçeklikleri de görüntüye dönüştürerek, sosyal kimlik oluşumunu da olumsuz etkilemekte ve gelecekte Hibrit (duruma göre şekillenen, belirsiz) kimlikler oluşturmaya aday olma yolundadır. Çalışmaya bir bütün olarak bakıldığında, genç öğrencilerdeki teknoloji ve internet bağımlılığı öncelikli olarak kuşaklararasıdaki farkı daha da açarak, yeni çatışmalara yol açacağı düşünülürken, ayrıca gençlerin teknoloji

ve internetin sunduğu sanal aleme bağlı bir kimlik oluşturmalarını da kaçınlmaz kılmaktadır.

Son olarak teknoloji gúndelik hayatı baskı altında tutmaya ve etkilemeye devam ettiği sürece, gençleri bütün yönlerden etkilemeye devam edeceği kaçınlmaz olmaktadır. Teknolojik araçlar ve internet olanaklarının yaşamın her alanına hızla yayılarak nüfuz edeceği gelecek yıllarda da etkisini arttırarak, sosyal kimlik oluşumunu olumsuz veya istenmeyen şekilde etkilemeye devam edeceği düşünölmektedir. Teknoloji bağımlılığının sosyal kimlik oluşumunu olumsuz etkilediği bu çalışmanın temel sayılıstıdır. Farklı bölgeler ve farklı yaş aralıklarında yapılacak çalışmalarda benzer sonuçlar çıkabileceği gibi farklı verilere de ulaşılabileceği göz ardı edilmemelidir.

6. SAHA FOTOĞRAFLARI

Şekil 1: Amasya/Merzifon Ziya Paşa Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

Şekil 2: Amasya/Merzifon Mithatpaşa Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

Şekil 3: Amasya/Merzifon İrfanlı Anadolu Lisesi

Şekil 4: Amasya/Merzifon Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

KAYNAKLAR

- Arısoy, Ö.** (2009). İnternet Bağımlılığı Ve Tedavisi, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 1(1), 55-67.
- Aşkın, M.** (2010). Kimlik ve Giydirilmiş Kimlikler, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2007, Sayı 2, ss. 213-220, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/32061>, Erişim Tarihi: 16 Ocak 2021
- Aydın, F.** (2017). Teknoloji Bağımlılığının Sınıf Ortamında Yarattığı Sorunlara İlişkin Öğrenci Görüşleri, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Batıgün, A.D. ve Hasta, D.** (İnternet Bağımlılığı: Yalnızlık ve Kişilerarası İlişki Tarzları Açısından Bir Değerlendirme, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 11(3), 213-219.
- Beard, K.W. ve Wolf, E.M.** (2001). Modification in the Proposed Diagnostic Criteria for Internet Addiction, *CyberPsychology & Behavior*, 4(3), 377-383.
- Bernardi, S. ve Pallanti, S.** (2009). Internet Addiction: A Descriptive Clinical Study Focusing on Comorbidities and Dissociative Symptoms, *Comprehensive Psychiatry*, 50(6), 510-516.
- Bilgin, N.** (1999). Kolektif Kimlik, Sistem Yayıncılık, İstanbul, s.59.
- Brewer, M.B.** (2001). The Many Faces of Social Identity: Implications for Political Psychology, *Political Psychology*, 22(1), 115-125.
- Breweri M.B. ve Gardner, W.** (1996). Who is This" We"? Levels of Collective Identity and Self Representations, *Journal of Personality and Social Psychology*, 71(1), 83-93.
- Cameron, J.E.** (2004). A Three-Factor Model of Social Identity, Self and Identity, 3(3), 239-262.
- Caplan, S.** (2002). Problematic Internet Use and Psychosocial Well-Being: Development of a Theory-Based Cognitive-Behavioral Measurement Instrument, *Computers in Human Behavior*, 18(5), 553-575.
- Dalbay, S. R.** (2018). "Kimlik" ve "Toplumsal Kimlik" Kavramı, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2018/2, Sayı 31, 161-176. <https://sbedergi.sdu.edu.tr/assets/uploads/sites/343/files/2018-8-11092018.pdf>, Erişim Tarihi: 17 Ocak 2021
- Davis, R.A.** (2001). Cognitive-Behavioral Model of Pathological Internet Use, *Computers in Human Behavior*, 17(2), 187-195.
- Ellemers, N., Kortekass, P. ve Ouwerkerk, J.W.** (1999). Self-Categorization, Commitment to the Group and Social Self-Esteem as Related but Distinct Aspects of Social Identity, *European Journal of Social Psychology*, 29(3), 371-389.
- Emel Danışoğlu**, Gençlerin Sosyal Güvenliği ve Gençlik Politikaları, DPT, Ankara, 1992, s. 4.

- Esen, E.** (2010). Ergenlerde İnternet Bağımlılığını Yordayan Psiko-Sosyal Değişkenlerin İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İzmir.
- Gezon, Lisa ve Conrad Kottak.** Kültür (Düzenleyen Akile Gürsoy). Ankara: Nobel, 2016.
- Griffiths, M.** (1999). Violent Video Games and Aggression: A Review of the Literature, *Aggression and Violent Behaviour*, 4(2), 203-212.
- Griffiths, M.** (2005). A 'components' Model Of Addiction Within A Biopsychosocial Framework, *Journal of Substance Use*, 10(4), 191-197.
- Günüç, S.** (2009). İnternet Bağımlılık Ölçeğinin Geliştirilmesi Ve Bazı Demografik Değişkenlere İle İnternet Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretimi Bilim Dalı: Van.
- Güvenç, B.** (1979). İnsan ve Kültür, İstanbul: Remzi Kitapevi
- Harris, K.J.** (2016). The Fierce Commitment to 1% Motorcycle Clubs, *Journal of Policing, Intelligence and Counter Terrorism*, 11(1), 73-83.
- Haslam, S.A., Jetten, J., O'Brien, A. ve Jacobs, E.** (2004). Social Identity, Social Influence and Reactions to Potentially Stressful Tasks, Support for the Self- Categorization Model of Stress, *Stress and Health*, 20(1), 3-9.
- Hogg, M.A.** (2003). Social Identity and the Psychology of Groups, *Handbook of Self and Identity*, USA: The Guilford Press.
- Hollywood, N., ve Alade, A.** (2018). An Examination Of Gen Z Learners Attending a Minority University. *Interdisciplinary Journal Of E Skills of Lifelong Learning*, 14, s. 41-53.
- Jetten, J., Haslam, C., Haslam, S.A., Dingle, G. ve Jones, J.M.** (2014). How Groups Affect Our Health and Well-Being: The Path from Theory to Policy, *Social Issues and Policy Review*, 8(1), 103-130.
- Jones, I.** (2000). A Model of Serious Leisure Identification, *The Case of Football Fandom*, *Leisure Studies*, 19(4), 283-298.
- Junco, R. ve Cotten, S.R.** (2011). Perceived Academic Effects Of Instant Messaging Use, *Computers & Education*, 56(2), 370-378.
- Kuss, D.J.** (2011). Online Social Networking And Addiction-A Review Of The Psychological Literature, *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 8, 3528-3552.
- Lin, S.S. ve Tsai, C.C.** (2003). Internet addiction of adolescents in Taiwan, An Interview Study, *CyberPsychology & Behavior*, 6(6), 649-652.
- Ling, R.** (2004). The mobile connection. The cell phone's impact on society. San Francisco: Morgan Kaufmann.
- Macionis, John.** Sosyoloji. Çev. Vildan Akan. Ankara: Nobel Yayınları, 2012
- Packer, D.J.** (2008). On Being Both with Us and Against Us: A Normative Conflict Model of Dissent in Social Groups, *Personality and Social Psychology Review*, 12(1), 50-72.
- Sayar, K.** (2002). Özgürlüğün Baş Dönmesi, İstanbul: Kaknüs Yayınları s.60
- SEKAM,** 2013. Türkiye'de Gençlik: Gençliğin Özellikleri, Sorunları, Kimlikleri ve Beklentileri. Proje Yöneticisi Celalettin Vatandaş, Proje Koordinatörü Hanefi Mahitapoğlu,
- Senbir, H.** (2004). Z son insan mı?. İstanbul: Okuyan Us Yayınları.
- Shapira, N.A., Lessig, M.C., Goldsmith, T.D., Szabo, S.T., Lazoritz, M., Gold, M.S. ve Stein, D.J.** (2003). Problematic Internet Use: Proposed

Classification and Diagnostic Criteria, Depression and Anxiety, 17, 207-216.

- Silli Kalem, A.** (2019). Bölüm 4- Evrim. Talas, M. (Ed.), Çatlı Özen, G. (Ed.), Kültürel Antropoloji (s.85). İstanbul: Lisans Yayıncılık
- Sorokin, P.A.** (1959). Social and Cultural Mobility. Glencoe IL: Free Press
- Suler, J.R.** (1999). To Get What You Need: Healty and Pathological Internet Use, CyberPsychology & Behavior, 2(5), 385-393.
- Tajfel, H. ve Turner, J.C.** (1979). An Integrative Theory of Intergroup Conflict, The Social Psychology Of İntergroup Relations, Monterey: Brooks/Cole.
- Tarhan, N.** (2011). Bağımlılık Sanal Veya Gerçek, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Timisi, N.** (2005). "Sanal Gerçekliği İnternetin Kimlik ve Topluluk Alanlarına Girişi" İnternet, Toplum, Kültür İçinde Mutlu Binark ve Barış Kılıçbay Der. Ankara: Epos Yayınları. 89-105.
- Trepte, S. ve Loy, L.S.** (2017). Social Identity Theory and Self-Categorization Theory, The International Encyclopedia of Media Effects, London: John Wiley & Sons, Inc.
- Turan, N.** (1992). Sosyal Kişisel Çalışma-Birey ve Aile İçin Sosyal Hizmet, İstanbul: Nadir Kitap.
- Williams, S.** (2010). Welcome to generation Z. B&T Magazine. 60, 2731.
- Young, K.S.** (1996). Internet Addiction: The Emergence Of A New Clinical Disorder, CyberPsychology & Behavior, 3, 237-244.
- Young, K.S.** (1997). What Makes the Internet Addictive: Potential Explanations for Pathological Internet Use.
- Youngs, K.S. ve Rodgers, R.C.** (1998). The Relationship Between Depression and Internet Addiction, Paper published in Cyber Psychology & Behavior, 1(1), 25-28.
- Zygmunt Bauman**, Modernlik ve Müphemlik, Çeviren: İsmail Türkmen, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2003, s. 10.

İnternet Kaynakları

- URL-1** <https://dijilopedi.com/2020-turkiye-internet-kullanimi-ve-sosyal-medya-istatistikleri> (Erişim Tarihi: 01.02.2021)
- URL-2** [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanım-Arastirmasi-2020-33679](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanım-Arastirmasi-2020-33679) (Erişim Tarihi: 02.02.2021).
- URL-3** <http://img.eba.gov.tr/474/3a0/c1a/4d5/4fa/b84/395/a7c/2dc/b7c/38b/509/11d/512/005/4743a0c1a4d54fab84395a7c2dcb7c38b50911d512005.pdf> (Erişim Tarihi: 21.06.2020)

EKLER

- EK A:** Araştırma Anketi
- EK B:** Araştırma İzin Belgesi
- EK C:** Etik Onay Belgesi

EK A: Araştırma Anketi

Değerli Katılımcı,

Aşağıda yer alan anket formundaki bilgiler Dr. Öğr. Üyesi Gökçen Çatlı Özen danışmanlığında gerçekleştirilecek olan Yüksek Lisans proje çalışmamda kullanılacaktır. Anket soruları genel olarak değerlendirileceği için isim bilgileri istenmemektedir. Anketin amacı teknoloji bağımlılığının sosyal kimlik oluşumu üzerindeki etkilerini saptamaktır. Araştırma yüksek lisans tez çalışması olduğundan vereceğiniz cevaplar bilime ışık tutacağından oldukça önemlidir.

Anket sorularını cevapladığınız için teşekkür ederiz.

Hüseyin KAYA

İstanbul Aydın Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi

1. Cinsiyetiniz?

- a. Kadın b. Erkek

2. Yaşınız?

- a. 14-15 b. 16-17 c. 18-19 d. 19 ve üstü

3. Doğum Yeriniz Neresi?

.....

4. Doğum Yerinizin Özelliği Nedir?

- a. Şehir b. Kasaba c. Köy d. Yurtdışı

5. Eğitim Durumunuz Nedir?

- a. 9.sınıf b. 10.sınıf c. 11.sınıf d. 12.sınıf

6. Annenizin Eğitim Durumu?

- a. Okur-Yazar b. İlköğretim c. Ortaöğretim d. Ön Lisans e. Lisans
f. Yüksek Lisans ve Üstü

7. Babanızın Eğitim Durumu?

- a. Okur-Yazar b. İlköğretim c. Ortaöğretim d. Ön Lisans e. Lisans
f. Yüksek Lisans ve Üstü

8. Ekonomik gelir durumunuzu aşağıdakilerden hangisi en iyi tanımlar?

- a. Çok iyi b. İyi c. Orta d. Düşük e. Çok düşük

9. Bir gününüzün kaç saatini internet ve teknolojik araçlara ayırıyorsunuz?

- a. 0-1 b. 1-2 c. 2-3 d. 3-4 e. 5-6 f. 6 ve üstü

10. İnternette çok zaman geçirmekten dolayı günlük işlerinizi ihmal ediyormusunuz?

- a. Her Zaman b. Çoğu Zaman c. Sık Sık d. Zaman Zaman e. Hiçbir Zaman

11. İnternetin heyecanını dostlarınızın yakınlığına ne sıklıkla tercih ediyorsunuz?

- a. Her Zaman b. Çoğu Zaman c. Sık Sık d. Zaman Zaman e. Hiçbir Zaman

12. Çevrenizdeki kişiler, internete ya da teknolojiye ayırdığınız zamanın fazlalığından şikâyet ediyor mu?

a. Her Zaman b. Çoğu Zaman c. Sık Sık d. Zaman Zaman e. Hiçbir Zaman

13. Gerekli olan bazı şeyleri yapmadan önce, ilk iş olarak internete ya da teknolojik aletlere bakıyor musunuz?

a. Her Zaman b. Çoğu Zaman c. Sık Sık d. Zaman Zaman e. Hiçbir Zaman

14. İnternet ve teknoloji dolayısıyla ders başarınız ve üretkenliğiniz olumsuz etkileniyor mu?

a. Her Zaman b. Çoğu Zaman c. Sık Sık d. Zaman Zaman e. Hiçbir Zaman

15. Yaşamınızla ilgili kaygılardan, sorunlardan internet vasıtasıyla kaçtığınız oluyor mu?

a. Her Zaman b. Çoğu Zaman c. Sık Sık d. Zaman Zaman e. Hiçbir Zaman

16. Kendinizi internete girerken ya da teknolojik bir aleti kullanırken hayal ettiğiniz oluyor mu?

a. Her Zaman b. Çoğu Zaman c. Sık Sık d. Zaman Zaman e. Hiçbir Zaman

17. İnternet ya da teknolojik aletler olmadan hayatınızı aşağıdaki duygulardan hangisi en iyi tanımlar?

a. Sıkıcı b. Boş c. Kederli d. Agresif e. Anlamsız f. Keyifsiz g. Diğer (.....)

18. İnternete ve teknolojik aletlere ayırdığınız zamanı azaltmak isteyip de başarısız oldunuz mu?

a. Her Zaman b. Çoğu Zaman c. Sık Sık d. Zaman Zaman e. Hiçbir Zaman

19. İnternette ya da herhangi bir teknolojik aletle ilgilenirken “biraz daha” diyerek bağlantınızı uzatıyor musunuz?

a. Her Zaman b. Çoğu Zaman c. Sık Sık d. Zaman Zaman e. Hiçbir Zaman

20. Aile üyelerinizle vakit geçirmek yerine internette zaman geçirmeyi tercih ediyor musunuz?

a. Her Zaman b. Çoğu Zaman c. Sık Sık d. Zaman Zaman e. Hiçbir Zaman

21. Arkadaşlarınızla birlikte olmak yerine internette daha fazla vakit geçirmeyi tercih ediyor musunuz?

a. Her Zaman b. Çoğu Zaman c. Sık Sık d. Zaman Zaman e. Hiçbir Zaman

22. Sürekli kullandığınız teknolojik aletleriniz bulunuyor mu?

- a. Her Zaman b. Çoğu Zaman c. Sık Sık d. Zaman Zaman e. Hiçbir Zaman

23. Sürekli kullandığınız, yanınızda olmadığında eksiklik hissettiğiniz teknolojik aracınız hangisidir?

- a. Cep telefonu b. Tablet c. Laptop d. MP4 e. Diğer
(.....)

24. Sanal alışverişi ne derecede kullanıyorsunuz?

- a. Her Zaman b. Çoğu Zaman c. Sık Sık d. Zaman Zaman e. Hiçbir Zaman

25. Yemeğinizi çoğu zaman bilgisayar, televizyon ya da telefon karşısında ne sıklıkla tüketirsiniz?

- a. Her Zaman b. Çoğu Zaman c. Sık Sık d. Zaman Zaman e. Hiçbir Zaman

26. Yeni satın alacağınız bir ürün hakkında internetten araştırma yapar mısınız?

- a. Her Zaman b. Çoğu Zaman c. Sık Sık d. Zaman Zaman e. Hiçbir Zaman

27. Tuvalete telefonla birlikte ne sıklıkla girersiniz?

- a. Her Zaman b. Çoğu Zaman c. Sık Sık d. Zaman Zaman e. Hiçbir Zaman

28. İnternette, oyunlarda, sosyal medyada gördüğüm ya da duyduğum bazı sözcükleri günlük hayatınızda kullanır mısınız?

- a. Her Zaman b. Çoğu Zaman c. Sık Sık d. Zaman Zaman e. Hiçbir Zaman

29. Gittiğiniz yerlerde kullandığımız teknolojik aletler için Wi-Fi çekmiyorsa konumunuzu değiştirir misiniz?

- a. Her Zaman b. Çoğu Zaman c. Sık Sık d. Zaman Zaman e. Hiçbir Zaman

30. Cihazlarınızı şarj olurken kullanabilmek için priz yakınına oturur musunuz?

- a. Her Zaman b. Çoğu Zaman c. Sık Sık d. Zaman Zaman e. Hiçbir Zaman

31. Bilgisayarla ve diğer aygıtlarla uzun süre geçirdiğiniz zamanlarda bileklerinizde, ellerinizde ve boynunuzda ağrılar oluştuğunu hissediyor musunuz?

- a. Her Zaman b. Çoğu Zaman c. Sık Sık d. Zaman Zaman e. Hiçbir Zaman

32. Bilgisayar kullanırken aynı anda birçok şeyi yapabiliyor musunuz?

- a. Her Zaman b. Çoğu Zaman c. Sık Sık d. Zaman Zaman e. Hiçbir Zaman

33. Teknolojik aletlerde harcadığımız zaman içinde bulunduğunuz toplum için size olan genel bakış açılarını etkiliyor mu?

- a. Her Zaman b. Çoğu Zaman c. Sık Sık d. Zaman Zaman e. Hiçbir Zaman

34. En Sık kullandığımız haber kaynağınız aşağıdakilerden hangisidir?

- a. Gazete b. Televizyon c. Twitter d. Instagram e. Facebook

EK B: Araştırma İzin Belgesi

EK C: Etik Onay Belgesi

Evrak Tarih ve Sayısı: 19.01.2021-1568

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı :E-88083623-020-1568
Konu :Etik Onayı Hk.

Sayın Hüseyin KAYA

Tez çalışmanızda kullanmak üzere yapmayı talep ettiğiniz anketiniz İstanbul Aydın Üniversitesi Etik Komisyonu'nun 30.10.2020 tarihli ve 2020/09 sayılı kararıyla uygun bulunmuştur. Bilgilerinize rica ederim.

Dr.Öğr.Üyesi Alper FIDAN
Müdür Yardımcısı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : *BEKR3H2L2* Pin Kodu : 69091

Belge Takip Adresi : <https://evrakdogrula.aydin.edu.tr/en/Vision.Dogrula/BelgeDogrulama.aspx?>

Adres : Beşyol Mah. İnönü Cad. No:38 Sefaköy , 34295 Küçükçekmece / İSTANBUL

Telefon : 444 1 428

Web : <http://www.aydin.edu.tr/>

Kep Adresi : iau.yazisleri@iau.hs03.kep.tr

Bilgi için : Tuğba SÜNNETÇİ

Unvanı : Yazı İşleri Uzmanı

Tel No : 31002

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyadı : Hüseyin KAYA

